

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

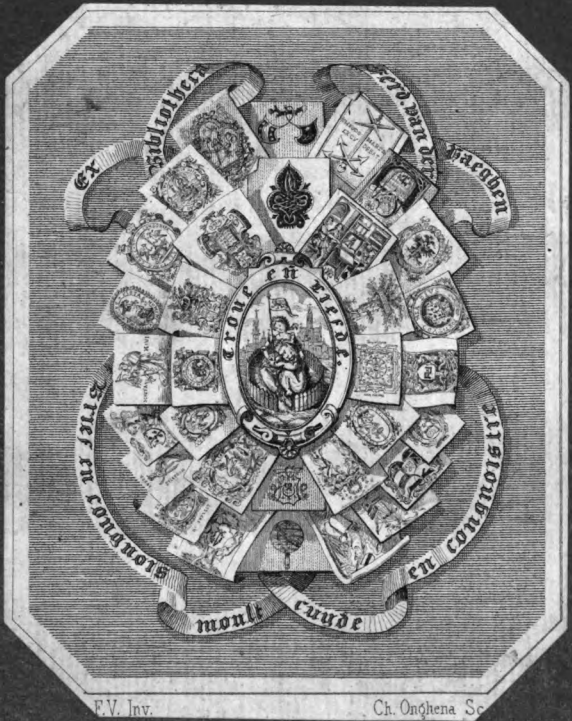
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

U

K GENT

Digitized by Google

465

G. 6478

1914

(B-G 11008)

G 6478

ONTWERP

Van eene Nederduytsche

SPRAEK-KONST;

Voornamelijk voor het Land-fchap van

VLAENDEREN:

Opgedragen aen de Schôl-meesters
ders der Stadt van Gendt,

Door

E. C. P.

Inboorling der selfde Stadt.

TOT MEENEN,

Voor *Theodorus vanden Eynden*, Boek-
verkooper. 1713.

VOOR-REDEN.

Lófweerdige Leer-meesters.

Niet zonder reden drage ik
U L. dit mijn kleyn
werkjen op: dewijl Gy-
lieden de eerste grondt-
leggers moet wezen om
de jonge jeugt tot het spreken en het
schrijven van een suyvere, onver-
basterde, en cierlijke tael op te bou-
wen. Wel te spreken en wel te schrij-
ven is een grootere konst, als men
gemeynelijk zig laet voorstaen. De
menschen zijn denkende schepselen.
Daer en zou geene gemeynschap on-
der hen kunnen wezen, ten ware dat
se hunne denkingen ofte gedachten
d'een den anderen door eenige uyt-
wendige teekenen konden bekend ma-
ken. De stomme menschen doen dat
met hunne erten, handen, en vin-
geren; en met verscheyde gebeerden,
die sy met de oogen, met geheel het
aensicht, en met menigvuldige buy-
gingen des lichaems aenrechten. Doch
de spraek gaet alles te boven. Spre-
ken, is den klank ofte het geluydt
des mondts op duysendtderhande wij-
zen

zen veranderen, om sijne denkingen (die men aen dese klanken door de gewoonte aenhecht) de toe hoorde ren te doen verstaen. Een duyde lijke, klaere, sierlijke tael dan spre ken, is sijne denkingen op eene ver staenbare, vloeyende, en behaegelij ke wijze te kennen geven. De klan ken der letteren; de samenvoegin gen der zelfde, dat is, de silben oft letter-grepen; de volle woorden; de redenvoeringen, ofte samen-schikkin gen der woorden, zijn uyt-gevonden, om alle dese ontallijke verscheyde wij zen van de uyt spraek te weeg te bren gen. Dit nu aengenaemelijk, duy delijk, en sierlijk doen, is warelijk een groote konst. Dese konst bestaet in eygene, uytgelezene, lieffelijke, krachtige, onverbaesterde, en door de algemeyne toestemminge bemag tigde woorden te gebruyken om sijne gedachten suyverlijk uyt te drukken, sijne redenvoeringen verstandelijk en krachtelijk op te helderen, en aldus die bewegingen ofte neygingen in den toehoorder te veroorsaken, tot de welke men den zelfden door onse uyt spraek zou geern opwekken.

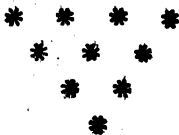
Om

VOOR-REDEN.

Om dit eynde aen uwe leer-lingen, ô Lôfweerdige Leer-meesters, te doen bereyken, weet ik geen beter middel als dat gy de gene, die wat gevoordert en met verstandt begaeft zijn, niet anders als goede en welsprekende boekken laet voor-lesen; en hen die uyt de handen neemt die men met onduytsche, verbasterde, harde, plompe, en ongeschafde woorden aen een geschakelt en opgepropt heeft. Want den H. Vader Augustinus segt zeer wel, *dat die verstandt heeft, de welsprekenthcyt lichter bekomen zal door het lesen van goede boekken, en 't aenhooren van cierlijke en destige redenvoeringen, als door het schôlen-gaen by de gene die de welsprekenthcyt na de regelen onderwijzen.* Doch, gelijk men, in 't leeren van alle konsten, ordentiglijk van de eerste gronden beginnen moet; soo heb ik, uyt de genegenthcyt die ik tot mijn Vaderlandt drage, dit kleyne werkjen by een verzamelt, en tot Ulieden gemak en gediensstigheid opgesteld: alwaer ik eerst van de Letters en hare kracht; daer-naer van de Spellinge, waer aen ten uystersten veel gelegen is; en in 't gevolg

VI **VOOR-REDEN.**

van de Naem-woorden en hunne geslachten, de Werk-woorden, en hunne Tijden, daer ook al menigmael in gemist wordt; enz. kortelijk, en, soo ik vertrouw, klarelijk handele. Ik wensche dat het dienen mag om eenige gebreken en mislagen, die in ons landt gepleegt werden (gelijk alle andere landen daer ook niet vry van zijn) te verhoeden en te verbeteren; en aldus de berispingen en lakingen, die vele ter diër oorfake aen ons vaderlandt opleggen, voor het toekomende te ontgaen. Vaert wel.

ONT-

ONTWERP ⁷

Van eene Nederduytsche

SPRAEK-KONST;

Voornamentlijk voor het Landschap van Vlaenderen.

HET EERSTE HOOF-STUK.

Van de Letteren.

DE Nederduytsche tael heeft 26 letteren: te weten,
A. B. C. D. E. F. G. H.
I. J. K. L. M. N. O. P. Q.
R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.

Sy worden aldus uytgesproken: A. BE. CE. DE. E. EF. GE. HA. I. JE. KA. EL. EM. EN. O. PE. QUW. ER. ES. TE. U. VE. WE. IX. DUBBEL-Y. ZETA.

Dese letteren worden verdeelt in *Klinkers (vocales,)* en *Mede-klinkers (consonantes.)*

Daer zijn vijf *Klinkers*: als, A. E. I. O. U. De Y. is een dubbele *klinker*, van twee II. gemaakt. Sy worden

A 4

den

8 *Ontwerp van eene*
den *Klinkers* genoemd, om datse alleen gestelt zijnde, en sonder toedoen van een andere letter van zig-zelve geluydt geven, en klinken.

Mede-klinkers zijnse, die niet door zig-zelve, maer alleen door behulp van de *Klinkers*, zig laten hooren. Sy zijn seshien in 't getal: en worden verdeylt in 13 *Stomme mede-klinkers* (*mutæ consonantes*;) en 7 *Halve-klinkers* (*semi-vocales*.)

De *Stomme mede-klinkers*, aldus genoemd om dat de *Klinker* in hun geluydt naer gehoort wordt, zijn BE. CE. DE. GE. HA. JE. KA. PE. QUW. TE. V. W. ZETA.

De *Halve-klinkers*, aldus genoemd om dat de *Klinker* in hun geluydt voor-af gehoort wordt, zijn EF. EL. EM. EN. ER. ES. IX.

Van de *Klinkers* worden ook *Twee-klanken* (*Diphthongi*) en *Dry-klanken* (*Triphthongi*) gemaakt: als, AY, in *kay*; AU, in *gaww*; EY, in *kley*; EU, in *beul*; OE, in *goedt*; OU, in *gaut*; UY, in *vuyl* enz. Dit zijn *Twee-klanken*.

Dry-klanken zijn AEY, in *zaey*;
EEU, in *leeuw*; IEU, in *nieuw*;
OEY,

OEY, in *moey*, *moeyte*, *bloeyen*, en zoo voorts.

Zommige stellen ook *Dry-klanken* in *blaeuw*, *flaeuw*, *graeuw*, *klaeuw* enz. Als mede in *hooy*, *strooy*, *kooy*, *ooyt*, *nooyt* enz. Maer my dunkt dat de *Twee-klank*, *blauw*, *flauw*, *grauw*, *klauw*, *hoy*, *stroy*, *koy*, *oyt*, *noyt* enz. het opregte geluydt van die woorden genoeg kan uythalen.

Iemandt zal mogelijk het zelfde niet zonder reden van *zaeyen* en *maeyen* zeggen: want het schijnt dat men met *mayen* wel eenigfins zou kunnen te vrede zijn; dog om onderscheyt tusschen *maeyen* (*metere*) en *mayen* (*vermes*,) te maken, zullen wy *maeyen* (*metere*) in zijn oude besit geruustelijk nog laten blijven.

'T TWEDE HOOF-STUK.

Aenmerkingen op de Letteren.

De A. heeft twee verscheyde klanken, die sig laten hooren in *af-dalen*, ofte in *alabast* en *adelborst*; en geheel duydelijk in 't Latijnsche woordt *amare*. Om dit onderscheydt te ken-

A 5

nen

nen te geven aen die in onse tael onervaren zijn, zou ik geen beteren raedt weten, als dat men *afdaelen* en *aedelborst* schreef; maer, dewijl de menschen altijd den korten weg soeken, en dat het de A. alleen in diergelijke woorden, by de ervarene, wel kan bevoorderen; soo zie ik geen groote kans om hen daer toe te brengen. d'onervarene dan, zullen dit verschil door de ervarentheyt moeten leeren.

De B. heeft seer groote gemeenschap met de P.; en mag een zachte P. genoemd werden, gelijk de P. in 't tegendeel een straffe B. Men kan dit gemakkelijk hooren in de woordekens, *bladt* en *plat*; *slab* en *slap*; *krab* en *stap*; *tob* en *top*, enz.

De C. is tegenwoordig by de Nederlanders van haren ouden klank, die sy by de Latijnen nog in vele woorden behoudt, t'eenemael afgewerdt. Want voordezen wierdt sy veeltijds als de Grieksche *kappa* uytgesproken: gelijk se nog by de Latijnen doet (by exempel) in *hic*, *haec*, *hoc*; en zelfs noch heden by zommige gebruykt wordt in *cabel*, *caek*, *claeerheit* enz. te spellen. Maer deze hebben 't,

ben 't, mijns oordeels, niet wel voren: dewijl men de letter C. nu in haere uytspreek den klank niet en geeft, die (by exempel) in 't woordt *Kegel*, gehoord wordt, maer die men hoort in 't woordt *Cederboom*; en overzulks tegenwoordig de C. niet anders en is als een sterke S. Men zou misschien deze letter gantschelijk konnen derven, ten ware men se van doen hadde om *cb* ofte de Grieksche, *Cbi* uyt te drukken: als (by voorbeeldt) in *schryven*. Sommige nogtans meynen dit met de G. goedt te maken, en *sgryven* in plaets van *schryven* te spellen. Doch ik geloof dat deze nieuwigheyt weynigen ingang by de liefhebberen vinden zal.

My dunkt zelfs dat de C. eenigfins noodig is om *celle*, *cyther*, *cederhout*, *cierast*, *vercieren*, *citroenen*, *cypressenboom*, *cyfferen* enz. hunne volle kracht te geven: want de S. schijnt daer toe niet ten vollen bequaem te zijn; en 't woordt *suyker* voor hare uysterste landtpale te moeten rekenen.

Wy zullen dan dit kleyne burgerschap aen de C. nog toelaten, tot dat het algemeyn gebruyk haer mogelijk
van

Ontwerp van eene
van het zelfde verſteken zal.

Men plagt ook van outs de C. voor de K. in *ick, beck, bock, dack, dick* en hondert andere woorden te ſtellen; maer ſy ſchijnt nu aldaer t'eenemael overtollig te zijn: dewijl de C. van haer oude geluydt afgewendt zijnde, nu daer geene uytwerkinge meer kan doen; en de K. het alleen ten uyterſten wel kan uytvoeren.

De D. ſchijnt de nabuerin van de T. te wezen: behalven dat de D. wat zachter, en de T. kragtiger luydt: gelijk uyt de woorden *bad, en kat; bed en wet; lid en ſit*; enz. by de aendachtige toehoorders genoeg beſpeurt wordt.

De F. is al wederom de nichte van de V. Medc-klinker: zoò dat men de F. voor een ſtraffe V. en de V. voor een zachte F. mag rekenen: het welk in *faelen, en vael; fel, en vel; fe-nijn, en venijn; form en vorm* enz. volkomelijk kan bemerkt worden. Daerom worden ſy ook ſeer lichtelijk d'een voor d'ander verwiffelt: by voorbeelt, in *Frans-man, en Vrank-rijk; in wijs, en wijven, graf en gra-ven; in vang en ontfang; in brief en brieven* enz. De

De G. hebben de Franschen, onse nabueren, by ons van hare oprechte uytspreek ten volle berooft. Want men behoorde de GE. den selven klank geenfins te geven die men aen de eerst silb ofte letter-greep van *GE-neve* geeft, maer die men in de eerste lettergreep van *GE-ven* uytspreekt. Wanneer men de J. tot een *Medeklinker* wilt aennemen, zoo is sy ten vollen bequaem om dat eerste geluydt van *GE.* uyt te werken. Om welke reden wy misschien ook veel beter *JEneve* als *GEneve* zouden schryven: op de selfde wijze als men *Jena*, een stadt met een Hooge-schôl in Duytslandt, met *Je* en niet *Gena* schrijft.

Het zal dan ten uystersten noodig wezen, wanneer men in ons Vaderlandt de kinderen de Letteren leert, dat men hen niet meer *GE* doe uytspreken op den klank van de eerste lettergreep in *GEneve*; maer *GE*, op den klank dien de eerste lettergreep in *GEven* heeft. Andersfins zou onsen A. B. van de Grieksche *Gamma* gantsch onbloot zijn; en de vremdelingen, de uytspreek van onse Letters

na

na het quaedt tegenwoordig gebruyk eens opgevat hebbende, zouden vervolgens ook niet *gaen*, maer *jaen* spelen; niet *gapen*, maer *japen*; niet *gek*, maer *jek*: 't welk in-der-daedt seer gekkelyk luyden zoude.

De H. mag ter nauwer noodt voor eene letter genomen werden: dewijl se eygenlyk maer een Aspiratie ofte Aenblaezing is: die den klank van de volgende klink-letter alleenlyk met eenen meer krachtigen aeffem uyt de borst doet komen. Onse nabuerige Franschen (die weynig ofte niet Aspireren) hebben ons selfs van dese aspiratie allengskens berooft: soo dat die letter by ons soo veel als in windt verdwenen is; en dat wy daerom by de Brabanders, en by de Hollanders enz. met recht bespot en uytgelachen worden: als die geen onderscheyt in de uytpraek maken tusschen *el* (*ulna*) en *hel* (*infernus*;) tusschen *alle* (*omnis*) en *halle* (*macellum*;) tusschen *als* (*quando*) en *hals* (*collum*) enz.

Het is overzulks geheel noodzakenlyk, dat men die rechtveerdige schandvlek van ons Vaderlandt geswindelyk afwen-

Nederduytsche Spraek-konst. 15
afwende; en dat men de kinderen leere *aspireren*, dat is, de *haetse* ofte, om beter te seggen, de *Ha* in den A. B. met aenblaazing opseggen.

De I. klink-letter is wel bekend in *is, list, kist, indien, innemen* enz. Maer of'er in 't Nederduytsch warelijk een J. mede-klinker gevonden werdt, zou kunnen betwist worden. Want alhoewel men *jagen, jaer, Jan, jammer, jeugt, jongman* enz. met een lange J. gewoonelijk schrijft; soo schijnt dit nochtans die letter van haer klinkers-recht in geener wijs te berooven. Misschien zouden ook die woorden met recht kunnen verfoeken, dat men ze met een korte I. zoude spellen, en *iagen, Ian, iammer* enz. in plaets van *jagen* enz. schrijven. Want 't is oorblijkelijk, dat men (by voorbeeldt) in 't Nederduytsch aen *Jan* de selfde uyt-spraek niet en geeft, die de Franschen aen *Jean*, ofte de Latijnen aen *Janus* geven.

Ik meyn niettemin dat wy aen die lange J. eenig burgerschap mogen toestaen; en ons van de selfde (als of se een Fransche *Ge* ware) bequamelijk dienen om *jaloers, juweel*, en vele andere

dere woorden; die van 't Latijn afkomen (als *juyst*, *Johannes*; *Julius*, *justitie*; *jurisdictie*, *jubilé*, enz.) te spellen.

De K. moet openbaerelyk gebruykt worden in *kalf*, *kegel*, *kevie*, *kindt*, *knecht* en meer andere zoodanige woorden. Sy moet ook verdubbelt werden in *drukken*, *trekken*, *blijkken*, *wijken* enz. Want *drucken*, *trecken*, *blijcken* enz. te schryven, is t'eenemaël ongerijmt, indien men op de kracht, die de C. tegenwoordig heeft, aandachtelyk letten wilt. Sy plagt wel eertijds die kragt te hebben; en sy heeft die nog by de Latijnen, gelijk terstondt gezeydt is; maer sedert dat de K. (die het ook wel verdient) in hare plaets gestelt is geworden; is de C. in de voorgemelde woorden nu gantsch krachteloos en overtollig.

Van de L. M. N. P. R. valt niet besonders te zeggen.

De Q. begon van eenige al te nauwe sifters uyt onsen A. B. verbannen te werden, en KW. in haere plaets te komen; maer dewijl ik zie dat die onaengename nieuwigheyt door de liefhebberen van 't selfde Landtschap ver-

verworpen werdt; en iemandt van de-
zelfde aerdiglijk zegt, dat men *gek-wel*
alsdan niet gevoegelijk van *gek-wel*
zou kunnen verscheyden; schijnt het
niet noodig, zig breeder tegen dese
inbreuk te willen kanten.

Men heeft van de S. in de C. ten
deele gesproken; en men zal-der ter-
stondt nog meer van handelen in de Z.

Of de W. een volle klinker ofte
volle mede-klinker is, zou men ins-
gelijks wel kunnen in 't twist trek-
ken. Want de Oude plagten *Wt*
voor *uyt* te schrijven; en wanneer
men'er met aendacht oplet, schijnt'er
ten minsten in de selfde een U. klin-
ker en een V. medeklinker behoort
te worden. Dit schijnt men nog
meer te aenhooren, als sy voor de
mede-klinker R. geplaeft werdt in
wraak, *wreedt*, *wringen*, *wryven* enz.
Want 't is by-na, als of men *wvraek*,
wvreedt, *wvringen*, *wvryven*, korte-
lijk af beet.

Doch wat hier van zy ofte niet;
sy wordt in onse tael veelvoudig ge-
brykt, in *waer*, *water*, *weder*, *wit*
wol enz: soo dat wy die gansch van
doen hebben.

B

De

De Z. heeft sedert korte jaren ten opsigte van haer oude gebiedt seer veroverd; en de S. uyt een seer groot deel van hare landeryen gerechtiglijk uytgezet.

Men plagt voordezen de woorden *saedt, saeyen, saegen, sak, salig, Sallig-maker, seggen, singen, soeken, suygen*, en hondert andere, met een S. te schryven; doch heden is de Z. met geheel dezen huysraedt henen gegaen: soo dat'er nu zeer weynige van diergelijke woorden aen de S. meer overig zijn.

Om dit in 't kort te bewijzen, dient alleenlijk aengemerkt, dat alle diergelijke woorden, dat is, die met een klink-letter naer de S. beginnen, in dit kleyne perk besloten werden: *sa, sayette, say, sabel, saffraen, salaedt, saeylle, salpeter, samsn, sammelen, sap, sappig, saergie, satijn, sedert, segrijn, sek, semmelen, servet, sidderen, simme, simpel, syrôp, fissen, sober, soldaet, solpher, somme, somber, sop, saûdèren, sukkelen, sul, sus, suyker, suyssebollen, en suysse.*

Men heeft de S. boven-dien afgenomen alle de woorden, die voorde-
sen

fen met SW. gespelt wierden, om die ook aen de Z. over te leveren: alhoewel ik niet klaerelyk zie, dat dit soo noodig was; en dat men, na mijn goedt-duncken, zoo wel mag spellen *fweerdt* als *zweerd*, *fwheet* als *zweet*, *fwier* als *zwier*, *fwijgen* als *zwijgen*, enz. dewyl my dunkt, dat de Z. te zagt is, om voor de W. gestelt te werden.

Maer wat de andere boven-gemelde woorden: *saedt*, *saeyen*, *sagen*, enz. aengaet; de Z. schijnt dese verovering tegen de S. niet sonder goede reden bekomen te hebben. Want wie, nauwkeuriglijk luysterende na het geluydt van dese woorden: *saeyette*, en *zaeyen*; *sedert*, en *zeden*; *sidderen*, en *zitten*; *somme* gelds, en *zomer*; *suyker*, en *zuyver*; wie (seg ik) bemerkt niet, dat de klanken van die eerste silben zeer verscheyden zijn; en dat men daerom de eerste met een S. en de tweede met een Z. behoorde te schryven: aen de S. den klank gevende die men in't Fransch aen de woorden *savoir*, *santé*, *sagesse* enz.; en aen de Z. den klank die men, in't selfde Fransch, aen de woorden, *ba-*
B 2
zard,

20   *Ontwerp van eene-*
zard, leze-majesté, onze, douze, trei-
ze, quatorze geeft. Hier is alleene-
lijk een kleyne swarigheyt over, ten
opzigt van de woorden *reyzen, spij-*
zen, raezen, enz.: want alhoewel men
die met een Z. behoorde te spellen;
nogtans moet men *reysde, spijsde, raes-*
de enz. met een S. uytdrukken: om
dat de Z. wel de kracht heeft om
een silb te beginnen, doch niet om de
selfde te eyndigen.

Dewijl ook de V. mede-klinker,
gelijk hier boven in de F. gezeydt
wordt, voor een zachte F. gere-
kent moet werden, zoo moet sy
ook, om eene silb te eyndigen, de
F. ter hulpe roepen: soo dat het een
openbare mispelling is, *geloov, diev,*
briev, löv, wolv enz. in plaets van
geloof, dief, brief, löf, wolf enz. te
schrijven.

De X. die onder de Nederduytsche
letteren aen de leer-jongens al wat
moeyelijk om schrijven valt, zou
men gemakkelijk kunnen derven; en
K.S. de besittinge doen nemen in hae-
re plaets. Want (by voorbeelt) *blick-*
fem is zoo een goede spelling als
blixem; en *rijks-dag* een veel beter als
rijx-dag enz.   De

De Y. begint ook al veel van haere landt-goederen te verliezen: want in plaets van *maeyen*, begint men *maeien* ofte *majen* te schrijven; in plaets van *weynig*, *weinig*; van *beylig*, *belig*: behalven dat men de woorden in *heyt* uytgaende, als *dapperheyt*, *sechoonheyt*, *wijsheyt*, enz. nu veeltijds met *heit* in de laetste letter-greep ziet gespelt werden. Maer wy zullen se tot nog toe in haer oude genot laten: om dat (by exempel) *ei* voor *ey* (*Ovum*) *rein* voor *reyn*, *veil* voor *veyl*, *geil* voor *geyl*, *peil* voor *peyl*, *kei* voor *key*, enz. te schrijven, ons warelijk wat vernepen schijnt. Wat dunkt den leser? dat men eens *huis* voor *huys*, *muis* voor *muys*, *kluis* voor *kluys*, ging spellen; zou dit wel dienen om onze Nederduytsche spellinge grootelijks te verbeteren? Nochtans schijnt'er maer eenen stap van noode te wezen, om van dit eene tot het ander over te gaen.

DERDE HOOFT-STUK.

Van de Spelling.

A Lhoewel van de Spelling, in de voorgaende *Aanmerkingen* op de

B 3

de

de letteren, ten deele gesproken is; niettemin, dewijl aan dit stuk ten uystersten veel gelegen is, zullen wy dit wat breeder gaen uytbreyden; en aan den bescheyden tael-minnenden Leser met openhertigheyt voordragen, wat ons hier in dunkt redelijk te kunnen gevolgt worden.

Ik stel voor-eerst ten opzigt van de Spelling dese Regelen vast: I. Dat men moet trachten te spellen gelijk men spreekt; en dat de letters, die men schrijft, de kracht moeten hebben, om de gedachten, die men door de spraek wilt te kennen geven, verstaendelijk uyt te drukken.

II. Dat men niet meer letteren tot een woordt moet gebruyken als 't noodig is.

III. Dat men in de spelling voor oogen moet hebben de dubbelzinnigheyt der woorden, soo veel als 't doemelijk is, wech te nemen.

IV. Dat men de welluydentheyt in 't spellen moet najagen; en dat men de tael in alles moet trachten te verzoeten en te verzachten, niet straffer, stuurder, oft wreeder te maken.

Daer zijn'er die om de lankheyt van

van de A. in *Vader*, van de E. in *Vrede*, van de O. in *Koning* enz. den toom te geven, VAADER, VREEDE, en KOONINGH spellen; dog alsoo de enkele A. E. O. enz. dit alleen genoeg kunnen uytvoeren, soo wordt dese Spelling door de schranderste Taelkondigen, als door J. van Vondel, en meer andere, rechtveerdelijk afgekeurt

Grooter s'warigheyt is'er, of men, volgens de nieuwe Spelling, *gaan*, *slaan*, *staan*, met twee AA. dan of men volgens de oude, *gaen*, *slaen*, *staen* enz. met AE. moet spellen; doch alsoo ons de AE. wat zachter, en de dubbel AA. te hoog-dravende schijnt te luyden, meynen wy dat wy het met de AE. nog al bequamenlyk kunnen afzien.

Daer begint een ander nieuw gebruyk in te sluypen, door het welk men in plaets van *Godt*, *handt*, *landt*, *stadt*, *bescheydt* enz. *God*, *hand*, *land*, *bescheyd*, gaet spellen; maer ik houde staen, en roepe tot getuygen alle die het gehoor scherpeyllyk willen aenleggen, dat in die woorden de T. merkelyk meer gehoord wordt als de D.; en dat men overfulks dese veel

eer, als de eerste, in geval van noodwendige verkorting, zou mogen achterlaten. Ik beroep me tot de selfde, dat men, natwkeuriglijk toehysterende, de D. ook zeer wel in die woorden kan hooren; en dat'er geen kleyn onderscheyt te gevoelen is, wanneer men *Godt, handt, stadt*; en wanneer men *kut, kant, vat*, ofte in 't Latijn *stat* (hy staet) duydelijk uytspreekt. Want in de laetste woorden bijt men de lettergeep plotzelijk af; daer de D. in de eerste woorden de lettergreep doet hangen en langer duuren.

Men zal nu lichtelijk vragen, of men dan insgelijks *wijsbeyt, duysterbeyt, voorsichtigbeyt*, en hondert diergelijke woorden in *beyt* uytgaende, met een D. moet spellen en schrijven: nadien men in 't *meervoudig wijsbeden, duysterbeden, &c.* schrijft? Hier op dient tot antwoord, dat warelijk die woorden een seer groot recht tot de D. hebben: gelijk alle de andere, die in 't *meervoudig (plurali)* met een D. gespeelt werden. Dit recht moet men ook, mijns oordeels, metterdaet toestaen aan de woorden, die meer een letter-

lettergreep hebben, oft *monosyllaba* zijn: als *vadt*, *stadt*, *bladt*: om dat men anderfins geen onderscheyt in de uytspreek zou maken tusschen *vadt* (*rota*) en *rat* (*forex*) enz. 't welk geen kleyn ongemak zoude baren.

Voorders moet men dit recht aen die woorden geven, wanneer de toeklank (*accent*) op de laetste lettergreep valt: op dat die aldus wat langer getrokken werde. Maer als de woorden, in 't vraeg-stuk voorgestelt, meer silben hebben; en de toeklank niet op de laetste lettergreep slaet; dan dunkt my dat men met *heyt* wel zou kunnen te vrede wezen. De reden is, dat die woorden seer menigmael voorkomen; dat, als sy lang zijn, de D. weynig ofte niet gehoort werdt; en dat men, volgens den tweeden Regel, de kortheyt, soo veel als 't mogelijk is, in 't schrijven soeken moet. Daerom schijnt het, dat men, in 't gezeyde voorval, de D. mag achterlaten; maer, wanneer de toeklank op de laetste lettergreep slaet, moet men se, mijns oordeels, noodsakelijk uytdrukken. Over sulks mag men *woorzichtigheyt*, *duysterheyt*, en *wijsheyt* schrijven; doch be-

scheydt, *beleydt*, enz. moet, na mijn goet-duncken, met een D. gespelt worden. Die nauw toeluyfert, zal (by voorbeelt) al eenig verschil hooren tusschen den klank van *beydt* (*exspeēta*) *scheydt* (*divide*) *weydt* (*pasce*) enz. en tusschen dien van *geyt*, *meyt*, *boek-weyt* enz.

Om nu ook, volgens den derden Regel, de dubbelfinnigheyt, soo veel het doenlijk is, in onse Tael wech te nemen; dunkt my, dat men verschil behoorde te maken tusschen *nog*, (*adhuc*) en *nocht* (*neque*;) tusschen *of*, (*an*, vel *utinam*) en *oft*, (*vel*;) tusschen *selve* (*ego-met*) en tusschen *selfde*, (*idem*;) tusschen *genen*, (*ille*) en *geenen* (*nullus*) enz.

Want het dunkt my gansch recht en billijk te zijn dat men onderscheyt hoore, als iemandt zegt: Geeft my *noch* wat broodt en *nocht* wat vleesch; maer en geeft my *nocht* Schild-padden, *nocht* Campernoeljen, *nocht* Kik-vorschen, *nocht* Karakollen. Dat men onderscheyt hoore, als men zegt: *Noch* veertig dagen en Ninive zal vergaen; en *nocht* Oudt, *nocht* Jong, *nocht* Koning, *nocht* Zuygelink zal ge-

gespaert worden. Dat men insgelijks onderscheyt hoore, als men zegt: *Of ik nae Brussel zal gaen, weet ik niet: want ik vrees, volgens mijne ondervinding, indien ik 'er gae, dat ofte de Soldaten my zullen affetten, ofte de wagen zal omvallen; ofte eenig ander ongeval my zal overkomen.* Dat men wederom onderscheyt hoore, als een Vader zegt: *Mijnen sone heeft dat gedaen; maer ik selve heb hem het selfde belast: Den Koning was daer self in perfoone; en hy gafde selfde geboden.* Dat men insgelijks onderscheyt hoore, als men zegt: *Die hier staen, zijn groote deugenieten; en de gene, die daer staen, hebben geene genegentheyd om beter te doen.*

Ik wenschte ook wel dat men verschil maekte tusschen de woordekens *sijn (suus)* en *zijn (esse:)* want dit dunkt my zeer misselijk in onze Taal dat men schrijve en spelle: *Godt is onsen Heer, en wy ZYN ZYN volk:* Dat hy zig daer stelle, en *ZY ZY daer (Ille stet illic; & illa sit ibi.) ZY ZYN ZYN* razen moede.

Ik wenschte selfs daer-by, dat men dit

dit verschil niet alleen in 't spellen maer ook in 't spreken maekte; en dat men de S. in *sijn*, *sijne*, *sijnen* (*suus vel ejus*) *sy* (*ipsa vel ipsi*) ook op sijn Friesch wat meer door de tanden dē siffen; en aldus (althans ten deele) de ware uyt spraek van de S. dē aennemēn.

Voorders, dewijl het woordeken *dan* in 't begin van eene redenvoering *tunc* te zeggen is (*dan* is dat geschiet;) en naer het eerste woordt gestelt zijnde, *ergo* beteekent (*gy dan* draegt uw kloekelijk;) dewijl het daer-en-boven voor *quam* gebruykt wordt (*Jan* is geleerder *dan* *Pieter*;) om van die dubbelzinnigheyt wat af te pitsen; zou men *dan* van de beteekening van *quam* wel kunnen ontslaen; en gelijk men zegt: *Jan* is soo groot *als* *Pieter*; insgelijks zeggen: *Jan* is grooter *als* *Pieter*.

Ik meyn ook, dat men *slach* (*genus*) als *vogelen van dat slach*, met een CH., en *slag* (*verber*) met een G. behoorde te schrijven: om dat men in 't meervoudig *geslachten* (*genera*) en *slagen* (*verbera*) schrijft. 't Zelfde zy gezeydt van *deugt*, om dat het van *deug-*

Nederduytsche Spraek-konst. 29
deugden komt; *magt*, om dat het van
mogen komt; *gewicht* om dat het van
wegen komt enz.

Ik zou ook zeer genegen zijn om
in plaets van *beer*, *weeren*, *peerdt*,
scheeren enz. *beir*, *weiren*, *peirdt*,
scheiren enz. met *ei* te spellen: want
my dunkt het al wat ongerijmt te zijn,
dat (by exempel) *beer* (*ursus*) en *beer*
(*porcus*) met de zelfde letters gespelt
worden; dat'er in 't schrijven geen
onderscheyt wordt gemaekt tusschen
weeren in de handen (*calli manuum*;) en
weeren (*avertere*;) tusschen *geeren*
(*vestium finus*) en *geeren* (*libens*;) *meer*
(*plus*) en *meer* (*lacus*;) *teer* (*tenar*) en
teerling enz.

Het waer insgelijks wel te wen-
schen, dat men in plaets van *booren*,
oorsprank, *gelaof* enz. *boiren*, *oirsprank*,
geloif enz. mogt schrijven: want 't is
klaer en gewis, dat deze twee lette-
ren *OI.* den oprechten klank uyt-
drukken die men in Vlaenderen, en
elders, aen zoodanige woorden geeft.
Wie en hoort (by voorbeeldt) onder
ons niet het zeer groote verschil 't welk
in den klank van 't woordt *doorbooren*
in de eerste en in de tweede sillib ge-
vonden

vonden werdt? en nochtans worden se beyde met twee OO. geschreven. In *door* hoort men de twee OO. seer duydelyk klinken; maer in *boor* hoort men duydelyk het geluydt van OI. *diphthongus*: als of men *doorboiren* spelde.

Ik zou ook goedt-keuren, om de dubbelzinnigheyt in onse Tael meer en meer te verminderen, dat men *wech* schreef als men segt: *Wech* van hier; en dat men *weg* schreef als men zegt: Den *weg* (*via*) is goedt; dat men *naer* (*post*) schreef, wanneer men *naer* dry dagen iets wilt gedaen hebben; doch dat men *na* (*ad*) spelde, wanneer men *na* huys wilt gaen; en vervolgens dat *daer-naer* voor (*postea*) en *daer-na* voor (*ed*) genomen wierdt: dat men *doch* schreef als het *maer* (*autem*) te zeggen is; en *dog* als het een Engelschen Hondt beteekent; en *tog*, als men, *ik bid u*, ofte iet zulks wilt zeggen: dat men *licht* schreef als men van 't *licht* der Sonne spreekt; en *ligt*, als men spreekt van iets dat *ligt* om doen is, ofte van iemandt die op d'aerde *ligt*; dat men *vier* (*quatuor*) en *vuer* ofte *vuur* (*ignis*) schreef: dat men *hope* (*spes*) en *hoop* (*turba*) *lôf* (*laus*) en
loof

loof (*frondes*) gelóft (*laudatum*) en geloof (*creditum*) koolen (*caules*) en kolen (*carbones*) spelde enz. Want hier tegen wordt van vele gemist: die in plaets van de dubbelzinnigheyt uyt onze Tael te roeyen, de selfde zonder noodt, ja dikwils tegen alle recht en reden, vermeerderen.

Iemandt zou mogen vragen, waerom ik liever goëdt-keure dat men *uur* (*hora*) *vuur* (*ignis*) *duur* (*duratio*) enz. met twee UU. spelt, als *gaen*, *staen*, *slaan*, met twee AA.? De reden is, om dat my dunkt dat de twee UU. soo straf niet en luyden als de twee AA.: die den mondt meer doen openen, en vervolgens de soet-luydentheyt, die men in't spreken betrachten moet, ten deele benemen.

Voorders mag men, *Konink* en *Koning* spellen, *lanck* en *lang*, *jonck* en *jong*, *ganck* en *gang* enz. Het schijnt wel dat *Koninklijk* beter als *Koninglijk* luydt; maer *Konings-buys* schijnt beter te luyden als *Koninks-buys*; *langmoedig* als *lankmoedig*, *jong-man* als *jonk-man*, *gang-baer* als *gank-baer* enz. J. v. Vondel spelde voor-desen *jongk*, *langk*, *vergangkelijk*, *springkbaen*, *Konink-*

Ontwerp van eene
ningklik enz. 't welk met onse uyt-
 sprack ten uystersten overeenkomt;
 en wanneer het Gemeyn daer toe ge-
 liefde te vallen, zou ik dese Spellinge
 voor twee andere, sonder eenige
 twijffeling, den voor-gang geven.

Het woordt LACHEN kan op
 veelderleye wijzen gespelt werden:
 als *lachgen*, *lachchen*, *lagchen*, *laggen*;
 doch ik houde 't met *lachen*, volgens
 den Regel dat men de weynigste let-
 ters kiezen moet, wanneer die genoeg
 zijn om den klank uyt te spreken.
 Nu *lachen*, *lachte*, *gelachen*, kan dien;
 na mijn oordeel, bequamelijk uytha-
 len. 't Schijnt wel wat misselijk, dat
 men EN voor een lettergreep neemt,
 wanneer men in die Spellinge LACH-
 EN spelt; maer soo spelt men ook
maey-en, *zaey-en*, *kraey-en* enz. Het
 selfde, dat men van de spelling van
lachen zegt, zy ook gezeyt van 't
 woordt *lichaem*, enz.

Men plagt voordezen in de woor-
 den *gebannen*, *gedaem*, *gedragen* enz.
 een H. naer de G. te stellen; als me-
 de in de woorden *zalig*, *heylig*, *recht-*
veerdig enz.; maer alle die H. H.
 schijnen nu in beyde dese Spellingem
 by

by de Taelkundige met reden overtollig te zijn; en daerom beter naergelaten, tot verkortinge en verzachtinge van onze Tael.

Ik zie dat'er by zommige in twijfel gebragt en betwift werdt of men *Philosof*, *Philippus*, *Philemon* enz. dan of men *Filosof*, *Filippus*, *Filemon* enz. moet spellen; ik houde het zonder waggeling met de eerste spelling: eensdeels om dat die woorden van de Grieksche tael tot ons overgekomen zijn; anderdeels om dat de kracht van die PH. genoeg by ons, alwaer't maer door de *PHilistinen*, bekend is; en om dat ook die tweede Spellinge, zoo het schijnt, wat sielachtig in d'ooren luydt.

Voorder moet men in 't Spellen onderscheyt maken tusschen U en UW. U wordt van den persoon gezeydt; en UW van de zake die (by exempel) aen iemant toekomt. Aldus moet men zeggen: *Maekt U metter haesten van hier: want UW huys staet in brande. Ik heb U wat in-te-boezemen: want UW geluk ofte UW ongeluk is'er aen vast.* enz.

Meer andere verbeteringen in 't stuk

C

van

34   *Ontwerp van eene*
van Spellinge, zal de Tael-minnende
lezer, door het doorbladeren van goe-
de boekken, uyt eygene oplettent-
heyt kunnen doen.

VIERDE HOOFT-STUK.

*Van de Naem-woorden, de Le-
dekens, hunne Geslachten, Buy-
gingen, en Naem-vallen.*

DE Woorden beteekenen het
voorwerp van onze gedachten.
Wanneer men op eene zake denkt,
zoo denkt men ofte op sijn wezen;
ofte op de vorm, de gestalte, de ge-
daente, ofte hoedanigheyt van sijn
wezen. De *Naem-woorden* (*Nomina*,)
dewelke 't wezen van een zake betee-
kenen, noemt men *Zelfstandige Naem-
woorden* (*Nomina substantiva*;) om dat
se een zake beteekenen die door zig-
zelve bestaet. Doch, die de gedaen-
te alleen beteekenen, noemt men *By-
voegelijke Naem-woorden* (*Nomina ad-
jectiva*;) om dat se alleen beteekenen
zekere wijze ofte hoedanigheyt die
aen 't wesen van een zake gevoegt is,
en door zig zelve niet kan bestaan.
By

By exempel, in dese twee woorden: *geleerd man*: het woordt *man* beteekent het wesen, en *geleerd* de hoedanigheyt die in dat wesen gevonden werdt.

De woorden, alleen gestelt zijnde, beteekenen doorgaens de zake maer in 't algemeyn. Daerom zijnder woordekens, die men *ledekens* (*articulos*) noemt, uytgevonden, om seker woordt tot eene meer bezondere beteekening te betrekken. By voorbeeld, als men zegt: 't *Is gevaerelyk KONINK te zijn*: dit woordt *Konink* luydt hier in 't algemeyn voor alle Koningen; doch wanneer men segt: 't is gevaerelyk *den* ofte *de Konink te zijn*; dan slaet dit op den Konink van ons landt, ofte op den Konink van eenige volkeren daer men kortelijks van gesproken heeft.

De *Naem-woorden*, en de *Ledekens*, hebben hunne *Geslachten* (*Genera*) *Gestallen* (*Numeros*) *Buygingen* (*Declinationes*) en *Naem-vallen* (*Casus*.)

De *Geslachten* zijn dryderley, 't *Mannelijk*, 't *Vrouwelijk*, en 't *Onzijdig*.

't *Mannelijk Geslachte* is 't welk aen

de Mannelijke Namen eygen is; 't *Vrouwelijk*, 't welk de Vrouwelijke Namen eygen is; en 't *Onzijdig*, 't welk aen geen van beyden eygen is.

Voor 't *Mannelijk Geslacht* past het ledeken DEN; voor het *Vrouwelijk*, het ledeken DE; en voor 't *Onzijdig*, het ledeken HET. Dit sal door exemplen bequamer begrepen worden.

Men zegt dan in 't *Mannelijk Geslacht*: *Den Heer is ontzachelijk; den Haeg is een schoone stadt; den Oever van de Zee is vermakelijk; den Rhijn is een groote Riviere* enz. Men zegt van gelijken in 't *Vrouwelijk Geslacht*: *De Vrouw van Jacob is voorzichtig; de Zee is schrikkelijk; de wereldt is vol bedrog* enz. Men zegt insgelijks in 't *Onzijdig Geslacht*: *Het huys is bouw-vallig; het schip is rot; het kindt heeft quade perten.*

Hier dient niettemin aengemerkt, dat men het ledeken DE ook voor 't *Mannelijk Geslacht* mag stellen; voornamelijk als het noodig is om den *Noemer* (daer men straks van spreken zal) van den *Aenklager* te onderscheyden. Zoo zegt men zeer gevoegelijk: *De knecht heeft den meester geslagen*: om dat het andersins twijfelachtig zou wesen

zen

zen, wie van tweeën de slagen ontfangen heeft. Men segt ook dikwils DE in den *Noemer* om der lichtigheyt wille: *De man* is daer; *de windt* is gelegen; *de mensch* is sterffelijk enz. en hier uyt meyn ik gesproten te zijn, dat nu by de Hollanders deurgaens het Ledeken DEN in den *Noemer* al-zoo-veel als afgekeurt is; en aldus by hen geen verschil tusschen 't *Mannelijk* en 't *Vrouwelijk Geslacht* in den *Noemer* gemaekt wordt.

De *Getallen* zijn tweederley: Het *Eenvoudig* (*Singularis*) en 't *Meervoudig* (*Puralis*) getal.

De *Buyging*, is der woorden verandering.

De *Buyging* heeft zes veranderingen die men *Naem-vallen* noemt: waer van men den eersten den *rechten* Naemval, en de volgende de *onrechte* Naemvallen heet. Deze Naem-vallen zijn: Den *Noemer* (*Nominativus*;) den *Barer* (*Genitivus*;) den *Gover* (*Dativus*;) den *Aenklager* (*Accusativus*;) den *Roeper* (*Vocativus*;) den *Afnemer* (*Ablativus*.)

Den *Noemer* beteekent enkelijk de zaak: Als, *den Vader*, *de Moeder*, *het kindt*.

Den *Barer* beteekent de betrekking (*relatio*) ofte vergelijking die de zake heeft met den genen aen wie se toekomt: als, *des Vaders Sone, der Moeders Dochter, des Kindts Speelgenôt.*

Den *Gever* beteekent de vergelijking die de zake heeft met den genen, aen wien se voordeelig ofte na-deelig is: *Eenen wijfen Sone is den Vader, oft aen den vader, tot luyfter; eene voorfigtige dochter is de moeder, oft aen de moeder, tot vreugt; een popjen is het kindt, oft aen het kindt, den bemel op aerde.*

Den *Aenklager* beteekent de vergelijking, die de zake heeft met den genen, die op haer werkt: *De sone heeft den vader gelastert; de dochter heeft de moeder bekeven; de mayt heeft het kindt vermoordt.*

Den *Roeper* gebruykt men als men iemandt aenspreekt; en komt overeen met den *Noemer*: *ô Ongelukkigigen vader! enz.*

Den *Afneemer*, wanneer men iemandt iets afneemt: *De sone heeft den vader, ofte van den vader, sijn geldt gestolen enz.*

Doch

Doch dit alles zal men wederom veel beter door uytdrukkelijke exempelen leeren : en dewijl de Latijnsche *Naem-vallen* ongelijkelijk meer bekend zijn, zal ik my van deze bedienen.

Het *Eenvoudig Getal* wordt dan aldus gebogen.

MANNELYK GESLACHT.

- Nom.* Den *ofte* de vader.
Gen. Des vaders, *ofte* van den vader.
Dat. Den vader, *ofte* aen den vader.
Acc. Den vader.
Voc. Den *ofte* de vader.
Abl. Den vader, *ofte* van den vader.

VROUWELYK GESLACHT.

- Nom.* De moeder.
Gen. Der moeder, *ofte* der moeders, *ofte* van de moeder.
Dat. De moeder, *ofte* aen de moeder.
Acc. De moeder.
Voc. De moeder.
Abl. Van de moeder.

ONZYDIG GESLACHT.

- Nom.* Het kindt.
Gen. Des kindts, *ofte* van het kindt.
Dat. Het kindt, *ofte* aen het kindt.
Acc. Het kindt.
Voc. Het kindt.
Abl. Van het kindt.

Ontwerp van eene
Meervoudig Getal.

MANNELYK GESLACHT.

- Nom.* De vaders, *ofte* de Vaderen.
Gen. Der vaders, *ofte* van de vaders.
Dat. Aen de vaders, *ofte* den vaderen.
Acc. De vaders, *ofte* de vaderen.
Voc. De vaderen.
Abl. Van de vaders.

VROUWELYK GESLACHT.

- Nom.* De moeders.
Gen. Der moeders, *ofte* van de moeders,
Dat. Aen de moeders.
Acc. De moeders.
Voc. De moeders.
Abl. Van de moeders.

ONZYDIG GESLACHT.

- Nom.* De kinderen, *ofte* de kinders.
Gen. Der kinderen, *ofte* van de kinderen.
Dat. Aen de kinderen, *ofte* de kinderen.
Acc. De kinderen.
Voc. De kinderen.
Abl. Van de Kinderen.

Nademael het onaengenaem valt 't zelfde woordt dikwils te herzeggen; en dat men niettemin zomwijlen van de zelfde zaek dikwils spreken moet; zoo heeft men kleyne woordekens uytgevonden die men in plaets van die langere woorden stelt. Men noemt se *Voornaem-woorden* (*Pronomina*,) en men buygt se aldus:

Een-

Eenvoudig Getal.

- Nom.* Ik, gy, hy, sy.
Gen. Mijns, uws, ofte uwes, sijns, haers.
Dat. My, u, hem, haer, ofte aen my enz.
Acc. My, u, hem, haer.
Voc. O, my, gy, hem, zy.
Abl. Van my, u, hem, haer.

Meervoudig Getal.

- Nom.* Wy, gyliden, fyliden, ofte gy, sy,
Gen. Onser, uwer, hunner, haerer.
Dat. Ons, uliden, henlieden, haerlieden.
Acc. Ons, uliden, henlieden, haerlieden.
Voc. Ons, uliden, henlieden, haerlieden.
Abl. Van ons, uliden, henlieden, haerlieden.

Hier van komen dese byvoeglijke woorden: *Mijnen, mijne, mijn*: *Uwen, urwe, uw*: *Sijnen, sijne, sijn*: *Haeren, haere, haer*: *Onsen, onse, ons*: *Ulieden: hunnen, hunne, hun*. Men buygtse als het ledeken *een*, dat hier volgt.

Het ledeken *een* wordt by-na op de zelfde wijze gebogen als het ledeken *den*.

Eenvoudig Getal.

- Nom.* Eenen man, ofte een man; eene vrouwe; een huys.
Gen. Eens, ofte eenes mans; eener vrouwe; eens huys. *Men zegt ook*: Van eenen man; van eene vrouw; van een huys.
Dat. Aen eenen man, ofte eenen man; aen eenē vrouwe; aen een huys.
Acc. Eenen, eene, een enz.
Voc. Eenen, eene, een.
Acc. Van eenen, eene, een.

C 5

Meer-

*Ontwerp van eene
Meervoudig Gotal.*

<i>Nom.</i>	Eene, eene, eene.
<i>Gen.</i>	Eener, van eene.
<i>Dat.</i>	Aen eene, ofte eene.
<i>Acc.</i>	Eene enz.
<i>Voc.</i>	Eene enz.
<i>Abl.</i>	Van eene enz.

Op de zelfde wijze buygt men *dien, desen, genen, wien, selven, welken* enz.

'T VYFDE HOOFT-STUK.

Van de Vergelijking.

DE wijl'er niet gemeynder is als de eene zaake by de andere te vergelijken; zoo hebben de byvoegelijke woorden dry trappen van vergelijking: te weten den leegsten, den middelsten, en den hoogsten.

Volgens den leegsten trap zegt men: *Jan is zoo geleerd als Pieter.*

Volgens den middelsten: *Jan is geleerder als Pieter.*

Volgens den hoogsten: *Jan is den geleersten, ofte den aldergeleersten, onder alle sijne mede-gezellen.*

Den middelsten trap wordt dan gemaakt, met *er* aen het byvoegelijk Naem-woordt vast te hechten: *geleerd, geleerder; magtig, magtiger, kloek, kloeker* enz. Zom-

Zomwijlen nochtans moet de laetste medeklinker in het byvoegelijk woordt verdubbelt worden: als, *dik, dikker; laf, laffer; straf, straffer;* enz. Zomwijlen moet'er in plaets van *er, der* toegedaen werden: als, *klaer, klaerder; swaer, swaerder; schoon, schoonder; zuur, zuurder;* enz.

Den hoogsten trap wordt gemaekt met *st* aen het byvoegelijk woordt te stellen: als *geleerdst, machtigst, kloekst* enz. Men mag ook *aldergeleerdst, aldermagtigst, alderkloekst* enz. zeggen.

Daer zijn niettemin eenige woorden die dese Regelen niet en volgen: want men zegt:

Goedt, beter, best, *ofte* alderbest.

Quaedt, erger, ergst, *ofte* alderergst.

Veel, meerder, meest, *ofte* aldermeest.

Weynig, minder, minst, *ofte* alderminst.

'T ZESDE HOOF-STUK.

Aenmerkingen op de Geslachten.

ONder de gene, die het Nederduytsch spreken, is'er geen kleyn verschil in de *Geslachten* te vinden. Want de Hollanders, by voorbeeldt, komen in de zelfde veeltijts met de
Braban-

Brabanders, en Vlamingen, niet overeen. Om dit den Leser ten deele kenbaer te maken; zal ik hier volgens den A. B. de voornaemste *Geslachten*, waer over geschil zou kunnen rijzen, te neder stellen; en met eenen verklaren het onderscheyt 't welk in dese zaek tusschen ons, en andere, kan bespeurt worden.

A.

Afbrek is by ons van 't *Vrouwelijk Geslachte*; alhoewel het by zommige Hollanders van 't *mannelijk* is.

Afkeer is mannelijk.

Anker is by ons mannelijk, en by de Hollanders onzijdig.

Antwoord, ofte *antwoorde*, 't welk by de Hollanders *onzijdig* is, is by ons vrouwelijk: niet tegenstaende dat het van *woërdt*, 't welk van onzijdig geslachte is, afkome. En hier uyt kan men in 't voorbygaen bemerken, dat de *afkomstige woorden* (*derivativa*) niet altijdt het geslacht van hunne stamme behouden; gelijk haest door meer andere exempelen blykken zal.

Angst is m.

Afch ofte *afsche* (*cinis*) is v.

Autsaer is by ons m. doch veeltijts by de Hollanders o.

B.

Ballingschap is by ons o. gelijk by-na alle de woorden die in *schap* uytgaen; doch by vele Hollanders is 't v.

Been is o. alhoewel men zegt: *Op de been bren-gen*.

Nederduytsche Spraek-konst. 45.

gen, en niet op 't been; maer dit is eene byzondere uytneeming: mogelijk daer uyt gesproten, dat men voor defen zeyde: Op den beene brengen.

Beest is by ons v. *De beest spelen.* En by de Hollanders o.

Beytel is by ons m. by zommige Holl. v.

Boek is by ons deurgaens m. maer van de boeken der H. Schriftuer zegt men veeltijds: **HET BOEK GENESIS; HET BOEK DER RECHTEREN; HET EERSTE BOEK DER KONINGEN ENZ.** De Hollanders houden zig aen 't onzijdig alleen.

Bloedt is o. alhoewel men zegt: *Hy is van Koninklijken bloede.* Want zoo zegt men ook: *Hy is van grooten huysse: hy is van dat geslachte, en van dien geslachte; van 't echte bed, en van den echten bedde:* doch men zegt niet: *Hy is in den watere, maer in 't water gevallen.*

Bohey is o. *Groot Bohey maken.*

Boordt, als men van schepen spreekt, is o. Want men zegt: *Over 't boordt werpen;* maer als men van eenen boordt aen den hoedt, ofte aen den rok spreekt, is m. Zoo zegt men: *Hy had eenen gouden boordt aen sijnen hoedt.*

Boot is m.

Borst-weer is o. alhoewel het zommige v. maken.

Brok is by ons v. *Een groote brok inslikken.* By andere m.

C.

Citer is v. *Op de Citer spelen.* Men zegt nochtans: *Het spel des Citers is aengenaem;* ten misten zoo wel, als 't spel der Citer. Aldus zegt men ook: *het eynde des werelds;*
een

een man des doods; des moeders liefste kindt; alwoewel de woorden wereld, doods, moeder, van 't vrouwelijk geslachte zijn.

D.

Daeds is vrouwelijk. Alhoewel *welddaedt* en *misdaedt* by ons onzijdig zijn.

Deel is o. schoon men zegt: *De menschen, moerdoren deele, zijn baetzuchtig.*

Dieffnat is m.

Doods is v. alhoewel het zommige m. maken.

Druyff is v.

Druk is m.

Druppel is m.

Duur is m. *Ons leven is van kleynen duur.*

Drack is m. doch v. als men dat woordt aen quade vrouwen toeëygent.

Draf der peerden is m. doch 't *draf* dat de verkens eten is o.

Drift is m. schoon het andere vrouwelijk maken.

Dronkenschap is v. alhoewel de woorden in *schap* deurgaens o. zijn.

E.

Ebbe is v.

EGge is by ons v. by andere o.

Eygendom is m. alhoewel de woorden in *dom* doorgaens o. zijn.

Eygenenschap is v. schoon de woorden in *schap* meest o. zijn.

Eyk is by ons v. alhoewel het andere m. maken.

Els en *Esch* zijn ook v. alhoewel *Eyken-boom*, *Elfen-boom* en *Esschen-boom* m. zijn.

Erfst is m.

Etter is o. schoon het andere voor m. uytgegen.

F. Feeft

F.

Feeft is v. schoon het by zommige voor o. gevonden wordt.

Fortuyn v.

G.

Geboefte o.

Gebroetsel o.

Gedacht o.

Gedragt o.

Geessel m. by andere v.

Gemeenschap v.

Gereedschap v. by andere m.

Gespe v.

Gety o.

Gevel m.

Geuley o.

Geur m.

Gewag o.

Geweten o. Dit is een woordt dat van een *Werkwoordt* is *Zelfstandig* geworden, gelijk ook het woordt *gevoelen*: want dat sy *geene Werkwoorden* gebleven zijn, blijkt daer uyt dat men *gewetens* en *gevoelens* zegt in 't *meervoudig* getal.

Glimp m. De *zask eenen goeden glimp* geven.

Grens v.

Groeze v.

H.

Hayr o.

Hek, Hekken o.

Herft m.

Hoef m.

Hoef-yfer o.

Hof (aula) o.

Hof (hortus) m. Men zegt nochtans: *het kerk-Hof*, en niet *den kerk-hof*.

Hok

Hok o.*Hol* o.*Hope* (*Spes*) v.*Hoop* (*Turba*) m.*Hoppe* (*Lupulus*) v.*Hoorn* (*Cornu*) m.*Howw* (*van Branthout*) m.

I.

Jammer m. *grooten jammer maken.* by andere o.*Inbreuk* v. alhoewel by andere m.*Inhoudt* m. alhoewel by sommige o.*Intrede* m. *Sijnen intrede in de stad doen.* by andere o.*Inzigt* o.

K.

Kaes m. by andere v.*Kerf* v.*Keur* v.*Keer* m.*Kiel* van 't fchip v.*Kin* v.*Klad* v.*Klaever* v.*Kley* v. by andere o.*Klem* v. *De klem quyt zijn.**Klink*, *Klinke* v.*Kneep der sake* v.*Knie* v. *De rechter knie.**Knods* v. *Met eene knods gewapends.**Koets* v. *Voor de koets spannen.**Kolom* v.*Kommer* m.*Koor* m. by andere o.*Kout* m. *Gemeen en kout kouten.**Kraem* o. by andere v.**Kraem.**

- Krak m. Die zaek heeft eenen krak weg.
 Krans m. Met den krans om 't hooft.
 Kreeft m.
 Kroost o. 't Kroost bedorft het water.
 Krop v. In de krop steken.
 Kuyl v.
 Kuyt m.
 Kust v.
- L
- Lach m. Met eenen lach affaan.
 Ladder v.
 Lage v.
 Lak m. Eenon leelijken lak op zig halen.
 Landouwe v.
 Landschap o.
 Last m.
 Eafter m.
 Ledekant o. by andere v.
 Leest v.
 Lemmet o.
 Loef v. De loef affteken.
 Lof m. Grooten lof behalen.
 Lommer v. In de lommer sitten.
 Long longer, v. De longer uyt-spouwen.
 Loof o. 't Loof verciert de boomen.
 Loon m.
 Loop (Cursus) m.
 Loop (Dysenteria) v.
 Leuze v. De leuze krijgen van eenig gespan.
 Lucht (locht) v. Den kop in de lucht steken.
 Lust m. Sijnen lust voldoen. Wellust nochtans
 is v. De korte wellust van deze wereld te me-
 gen genieten, verleydt'er vele.
 Lijf-tocht v.
 Lijn v. De zelfde lijn trekken.
 Lijst v.

D

M. Ma

Magistraet v. schoon het by zommige m. is.
Majesteit v.

Meir o. Het **Haarlemmer Meir**.

Middel m. en o. Door **dien middel**; en door **dat middel**; is beyde goet. Doch iemandt om **zijne middel slaen**; dunkt my zoo wel niet, als om **zijn midden slaen**.

Modder is beter o. Hy is in't **modder gevallen**. In de **modder** kan nog doorgaen; maer in den **modder** kan ik niet aennemen.

Moeras o.

Molen v. niet m. 't **Water na de molen leyden**; niet na den molen.

Moords v. niet m.

Muyl v. als men van de Muyl van eenen Leeuw spreekt; maer m. als men spreekt van schoenen zonder hielen.

Myter m.

N.

Nacht m.

Nek m.

Nest m. by andere o.

Neus m. by andere v.

Noods m. Van ~~den~~ **noods een deugt maken**.

Noodt-drust m. by andere v.

Nijdt m.

O.

Oegst m.

Offer m. by andere o.

Olm m.

Oog v. Alhoewel het by de Hollanders nu o. geworden is: Want ten tijde van den Dordrechtſen Bijbel was 't nog v.

Oogenblik m.

Oor v. doch, gelijk **Oog**, by de Hollanders nu
nieuw-

Nederduytsche Spraek-konst. 51

nieuwlijk o. geworden.

Oorlog m.

Oodtmoedt m.

Opdragt m. by andere v.

Oproer m.

Ouderdom m.

Overdaedt m. *In grooten overdaedt leven. Zo*
dat het sijn oorspronkelijk woordt *daed* niet
meer en volgt, als *weldaedt*, dat o. is.

Overfchot m. by andere o.

Overuloed m.

P.

Pandt m. by andere o.

Pees, Peze v. schoon by andere m. *Den pijn op*
de pees, niet op den pees, stollen.

Pekel v.

Perfoon m. en v. Na dat men van mannen of
te van vrouwen spreekt.

Plicht v. *Sijne plicht afleggen.* By andere m.

Ploy v.

Puyn o. Doch puyn-hoop m.

R.

Reede v. *De vlate lag op de reeds.*

Rey m.

Ren m. *Met vollen ren vliegen.*

Roep m. doch geroep o.

Romp o. by andere v. en m.

Ronde v. *De ronde doen. Men zegt nochtans*
In 't ronde springen.

Rouw m.

Rug m.

Rijkdom m.

S.

Schans v.

Scheede v.

Scherf o. by andere m.

D 2

Schildt

42 *Ontwerp van eene*

Schildt m.

Schok m. by andere v.

Schup m. Iemandt den schup geven: doch voor een schuppe, daer men mē graeft, genomen; is 't zeker v.

Schraeg v.

Schrik m.

Schelp v.

Schuldt v.

Schorpioen m.

Slaef, oft *Slave* Zelfs van eenen man gesproken, is vrouwelijk: Want men zegt: *Ik heb eene Turksche slave verlost.* Als 't een vrouw is, zegt men, *slavin.*

'Slaep m.

Slag (Verber) m. *Slach (Genus) o.*

Slede v.

Sleep m.

Sleur v.

Sleutel v.

Slinger m. by andere v.

Smaek v. by andere m.

Smak m.

Sneeuw v. schoon by andere m. oft o.

Snuf m.

Snuyt m.

Spiegel m. schoon by andere o.

Spits o. Iemandt op het spits des degens beroepen.

Speedt, *voorspeeds m.* by andere v.

Spot v. De spot met iemands houden. By andere m.

Spijt v.

Stael (Specimen) doch beter staeltje o.

Steert m.

Staf m.

Stam v.

Stant m.

Stapel

Stapel v.

Steiger m.

Steke v.

Stof (Pulvis) o. doch stof (materia) v.

Stonds m.

Storm m.

Strael v. by andere m.

Straet v.

Strandt o. by andere m. en v.

Streng v. De streng van ismandt trekken.

Stroom m.

Strop o. alhoewel by andere m. en v.

Strot v.

Struyk m.

Suyker o. by andere m. en v.

T.

Taek o. by andere v.

Tegenweer v. by andere m.

Timmeragio v.

Toeleg m.

Toeverlaet m.

Tocht m. by andere v.

Toon m.

Top m.

Touw v. by andere o.

Traen v.

Trap m.

Trant m. Den zelfden trants gaen.

Treedt m.

Trek m.

Trompet o. by andere v.

Tweedragt m. by andere v.

Tweespalt m.

Twist m.

Tijds m. Hoogtijds nochtans is veeltijds o. en
maeltijds v.

D 3

V. Vaek

V.

- Vaak** m. Den vaak verdrijven, by andere v.
Vaert v. Zoo ook wyaert, welvaert, enz.
Val m. doch voorval o.
Uchtends m. Van den uchtendt tot den avondt.
Vedel, veel, vele. (Violons) v.
Veder v.
Veeg o. Met een veeg iemandt het leven benemen.
 By andere m.
Veen o. In 't veen.
Veer o.
Veete (Simultas) v.
Venster v.
Verdrag o.
Verf v.
Verlof o.
Verloop o.
Vierschaer v.
Vinger m.
Visch m.
Vlies o. 't Gulde vlies.
Vlucht v. De vlucht kiesen.
Vondt m. by andere v.
Voorstel m.
Vore v.
Form v. by andere m.
Vrede, Vré m.
Uur v. by andere o.

W.

- Waen** m. Uyt ydelen waen.
Wassem m.
Wasch o. Het klevende wasch.
Webbe v.
Weer, Weir v. In de weer zijn.
Wete v. De wete doorn.
Weldaeds o. by andere v.

Wenk

Nederduytsche Spraek-konst. 35

Wenk m.

Wicht o. doch boose-Wicht. m.

Wil m.

Wip v.

Wissel m.

Wis, doelwit o.

Wrok m.

Wijk m. by andere v. Katwijk o. Het draey
Katwijk.

Wijte v. Iemant de wijte geven.

Z.

Zege (Victoria) v. Segen (Benedictio) m.

Zet m. Iemandt met eenen zet bederven.

Zwerm m.

Zwerk o.

Zwijm v. In zwijme vallen.

Zijde (Sericum) en (Latus) v.

'T ZEVENDE HOOFT-STUK.

Van de Werk-woorden.

IN dien wy letten wat in ons om-
megaet; zullen wy bevinden dat-
we weynig op eenige zaken denken,
zonder daer van te oordeelen ofte te
vonnissen. Overzulks, als wy nu van
de zaken gesproken hebben, is't noo-
dig dat wy ook handelen van de
woorden door de welke wy oordeelen,
ofte toestemmen, dat een zake zoo-
danig ofte andersins is. Deze Woor-
den noemt men *Werk-woorden* (*Verba*)

en men verdeylt ze in *Bedryvende Woorden* (*Verba Activa*) en *Lijdende Woorden* (*Verba Passiva*.)

Bedryvende Woorden zijn die eenige doening beteekenen: als *slaen, jagen, beminnen* enz. *Lijdende Woorden* zijn, die lijding beteekenen: als *geslagen worden, gejaegt worden, bemint worden* enz. Doch men zal alles door exempelen beter verstaen.

Wanneer men (by exempel) op den Hemel denkt, oordeelt en zegt men lichtelijk by zig zelve: *Den Hemel is schoon.* Het woordt *is* heeft hier de plaets van 't *Werk-woordt*, 't welk de werkinge van ons verstaent, door de welke wy iets oordeelen oft toestemmen, te kennengeeft. Ook zoude het woordt *ZYN*, daer *is* van voortkomt, wel alleen konnen genoeg wezen om alle onze Oordeelen ofte Vonnissen uyt te drukken; doch, dewijl de menschen in 't spreken (gelijk het ook redelijk is) altijd den korsten weg zoeken, zoo hebben sy een groote menigte van een ander slach van *Werk-woorden* bedacht, om met weynige letteren veel te zeggen. Tot dien eynde zijn dan die *Bedryvende*
de

Nederduytsche Spraek-konst. 97
de *Werk-woorden* en die *Lijd-woorden* met hunne *Samenvoegingen* (*Conjugationes*) en *Wijzen* (*Modi*) verstandelijk uytgevonden. Want (by exempel) als men zegt: *Ik hoore*, dat is zoo veel als of men zeyde: *Ik ben hoorende*: en *ik hoorde* is zoo veel als, *ik was hoorende*; ofte, *den tijdt is'er geweest dat ik was hoorende* enz.

Doch om dit alles wel te vatten, zal het dienstig wezen van de *Samenvoegingen* wat breeder te handelen.

De *Samenvoeging* dan is eene buyging ofte verandering van de *Werk-woorden*, na de verscheydenheit van *Persoonen*, *tijden*, en *wijzen*.

De *Persoonen* zijn zes: *Ik. Gy. Hy. Wy. Gylieden. Sy.*

De *Tijden* zijn vijf: den *Tegenwoordigen tijdt* (*tempus praesens*;) waer door men een zaeke beteekent, die op den zelfden tijdt geschiedt wanneer men spreekt: als, *ik boore, ik lese, ik schrijve.*

Den *Onvolmaekten tijdt* (*tempus imperfectum*;) waer door men beteekent, dat een zake begonnen is, maer niet volbragt: als, *ik hoorde, ik las, ik schreef.*

D 5

Den

78 *Ontwerp van eens*

Den *Volmaekten tijd* (*tempus perfectum*;) waer door men beteekent, dat de zaak voltrokken is: als, *ik heb gehoort, ik heb gelesen, in heb geschreven.*

Den *Meer als Volmaekten tijd* (*tempus plus-quam perfectum*;) waer door men beteekent, dat de zake voltrokken was, eer een andere begonnen, ofte ten minsten gedaen was: als, *ik had dat al gehoort, gelesen, geschreven enz.*

Den *Toekomenden tijd* (*Tempus futurum*;) waer door men beteekent, dat de zaak nog te geschieden is. *Ik zal hooren, lezen, schrijven, enz.*

De *Wijzen der Werk-woorden* zijn ook vijf in 't getal; De *Toonende wijze* (*Indicativus*) de *Gebiedende* (*Imperativus*) de *Wenschende* (*Optativus*) de *Aenvoegende* (*Conjunctivus*) en de *Onbepaalde wijze* (*Infinitivus*.) Doch het bequaemste, om dit verstaendelijk te begriipen, zal zijn, dat men hier een geheele **SAMENVOEGING** met alle hare *Persoonen, Tijden en Wijzen*, te voorschijn brenge: op dat den Lezer, die onze Tael nauwkeurighk leeren wilt, daer op sijne
aen-

Nederduytsche Spraek-konst. 59
 aendachtigheyt late vallen. Maer na-
 dien de *Samen-voegingen* by ons zon-
 der *Hulp-woorden* (*Verba Auxiliaria*)
 niet kunnen geschieden; zal het noo-
 dig zijn, deze voor alle te laten voor-
 gaen.

Deze *Hulp-woorden* zijn: *Hebben,*
wezen, oft zijn; zullen, worden, oft
werden.

Samen-voeging van het Woord **HEBBEN.**

TOONENDE WYS.

Tegenwoordige tijdt.

<i>'t Eenvoudig.</i>	<i>'t Meervoudig.</i>
Ik hebbe, <i>oft, ik heb.</i>	Wy hebben.
Gy hebt.	Gy <i>oft</i> gylieden hebt.
Hy heeft.	Sy <i>oft</i> sylvieden hebben.

Onvolmaekte tijdt.

Ik hadde, <i>oft, ik had.</i>	Wy hadden.
Gy hadt.	Gyl: hadt.
Hy hadt, <i>oft, had.</i>	Sy hadden.

Volmaekte tijdt.

Ik heb gehad.	Wy hebben gehad.
Gy hebt gehad.	Gy hebt gehad.
Hy heeft gehad.	Sy hebben gehad.

Meer als Volmaekte tijdt.

Ik had gehad.	Wy hadden gehad.
Gy hadt gehad.	Gy hadt gehad.
Hy had gehad.	Sy hadden gehad.

Toeko-

*Ontwerp van eene**Toekomende tijdt.*

Ik zal hebben.		Wy zullen hebben.
Gy zult hebben.		Gy zult hebben.
Hy zal hebben.		Sy zullen hebben.

GEBIEDENDE WYS.

Heb <i>oft</i> hebt gy.		Laet ons hebbē, Hebt gyls
Dat hy hebbe, <i>oft</i>		Dat sy hebben, <i>oft</i>
Laet hem hebben.		Laet hen hebben.

WENSCHENDE WYS.*Onvolmaekte tijdt.*

Och of ik hadde!		Och of wy hadden!
Och of gy hadt!		Och of gy hadt!
Och of hy hadde!		Och of sy hadden!

*Meer als Volmaekte tijdt.**'t Eenvoudig.*

Och of ik gehadt hadde!
 Och of gy gehadt hadt!
 Och of hy gehadt hadde!

't Meervoudig.

Och of wy gehadt hadden!
 Och of gy gehadt hadt!
 Och of sy gehadt hadden!

AENVOEGENDE WYS.*Tegenwoordige tijdt.*

Dat ik hebbe.		Dat wy hebben.
Dat gy hebt.		Dat gy hebt.
Dat hy hebbe.		Dat sy hebben.

I. Onvolmaekte tijdt.

Dat ik hadde.		Dat wy hadden.
Dat gy hadt.		Dat gy hadt.
Dat hy hadde.		Dat sy hadden.

2. Onvol-

2. Onvolmaekte tijdt.

Als ik zoude hebben.		Als wy zouden hebben.
Als gy zoudt hebben.		Als gy zoudt hebben.
Als hy zoude hebben.		Als sy zouden hebben.

Volmaekte tijdt.

Dat ik hebbe gehad.		Dat wy hebben gehad.
Dat gy hebt gehad.		Dat gy hebt gehad.
Dat hy hebbe gehad.		Dat sy hebben gehad.

Toekomende tijdt.

't Eenvoudig.

Als ik zal gehad hebben.
Als gy zult gehad hebben.
Als hy zal gehad hebben.

't Meervoudig.

Als wy zullen gehad hebben.
Als gy zult gehad hebben.
Als sy zullen gehad hebben.

ONBEPAELENDE WYS.

Tegenwoordige en Onvolmaekte tijdt.

Hebben.

Volmaekte en meer als Volmaekte tijdt.

Gehadt hebben.

DEELWOORDT.

Tegenwoordige en Onvolmaekte tijdt.

Hebbende.

Volmaekte en meer als Volmaekte tijdt.

Gehadt hebbende.

Toekomende tijdt.

Zullende hebben.

Lijdende Deelwoordt.

Gehadt.

Sa-

Samenvoeying van't Hulp-woordt
WEZEN oft ZYN.

TOONENDE WYS.

Tegenwoordige tijdt.

's Eenvoudig.

Ik ben.
 Gy zijt.
 Hy is.

's Meervoudig.

Wy zijn.
 Gy zijt.
 Sy zijn.

Onvolmaakte tijdt.

Ik was.
 Gy waert.
 Hy was.

Wy waren.
 Gy waert.
 Sy waren.

Volmaakte tijdt.

's Eenvoudig.

Ik ben, *ofte* ik heb geweest.
 Gy zijt, *ofte* hebt geweest.
 Hy is, *ofte* heeft geweest.

's Meervoudig.

Wy zijn, *ofte* hebben geweest.
 Gy zijt, *ofte* hebt geweest.
 Sy zijn, *ofte* hebben geweest.

Meer als Volmaekte tijdt,

's Eenvoudig.

Ik was, *ofte* had geweest.
 Gy waert, *ofte* had geweest.
 Hy was, *ofte* had geweest.

's Meervoudig.

Wy waren, *ofte* hadden geweest.
 Gy waert, *ofte* hadt geweest.
 Sy waren, *ofte* hadden geweest.

Toe-

Toekomende tijdt.

't Eenvoudig.

Ik zal zijn, oft wezen.
Gy zult zijn, oft wezen.
Hy zal zijn, oft wezen.

't Meervoudig.

Wy zullen zijn, oft wezen.
Gy zult zijn, oft wezen.
Sy zullen zijn, oft wezen.

GEBIEDENDE WYS.

Zijt, ofte weest gy.	Laet ons zijn, ofte wezē
Dat hy zy, oft wezē.	Zijt, ofte weest gy.
Laet hem zijn, ofte wezē	Dat zy zijn, ofte wezen.

WENSCHENDE WYS.

Onvolmaekte tijdt.

Och of ik ware!	Och of wy waren!
Och of gy waert!	Och of gy waert!
Och of hy ware!	Och of sy waren!

Meer als Volmaekte tijdt.

't Eenvoudig.

Och of ik hadde, oft ware geweest!
Och of gy hadt, oft waert geweest!
Och of hy hadde, oft waere geweest!

't Meervoudig.

Och of wy hadden, oft waren geweest!
Och of gy hadt, oft waert geweest!
Och of zy hadden, oft waren geweest!

AENVOEGENDE WYS.

Tegenwoordige tijdt.

Dat ik zy.	Dat wy zijn.
Dat gy zijt.	Dat gy zijt.
Dat hy zy.	Dat sy zijn.

1. *Onvolmaekte tijdt.*

Dat ik ware.

Dat gy waert.

Dat hy ware.

Dat wy waren.

Dat gy waert.

Dat sy waren.

2. *Onvolmaekte tijdt.**'t Eenvoudig.*Als ik zoude wezen, *ofte* zijn.

Als gy zoudt wezen.

Als hy zoude wezen.

*'t Meervoudig.*Als wy zouden wezen, *ofte* zijn.

Als gy zoudt wezen.

Als sy zouden wezen

*Volmaekte tijdt.**'t Eenvoudig.*Dat ik hebbe, *ofte* zy geweest.Dat gy hebt, *ofte* zijt geweest.Dat hy hebbe, *ofte* zy geweest.*'t Meervoudig.*Dat wy hebben, *ofte* zijn geweest.

Dat gy hebt geweest.

Dat sy hebben geweest.

1. *Meer als Volmaekte tijdt.**'t Eenvoudig.*Dat ik hadde, *ofte* ware geweest.Dat gy hadt, *ofte* waert geweest.Dat hy hadde, *ofte* ware geweest.*'t Meervoudig.*Dat wy hadden, *ofte* waren geweest.

Dat gy hadt geweest.

Dat sy hadden geweest.

2. *Meer als Volmaekte tijdt.**'t Eenvoudig.*Als ik zoude geweest hebben, *ofte* zijn.

Als gy zoudt geweest hebben.

Als hy zoude geweest hebben.

't Meer.

't Meervoudig.

Als wy zouden geweest hebben, *oft* zijn.

Als gy zoudt geweest hebben.

Als sy zouden geweest hebben.

ONBEPAELE WYS.

Tegenwoordige en Onvolmaekte tijdt.

Zijn *oft* wezen.

Volmaekte en meer als Volmaekte tijdt.

Geweest hebben, *oft* zijn.

DEELWOORDT.

Tegenwoordige en Onvolmaekte tijdt.

Zijnde, *oft* wezende.

Volmaekte en meer als Volmaekte tijdt.

Geweest hebbende, *oft* zijnde.

't Lijdende Deel-woordt.

Geweest.

Samenvoeging van't Hulp-woordt

ZULLEN.

TOONENDE WYS.

't Eenvoudig.

Ik zal.

Gy zult.

Hy zal.

Ik zoude, *oft* zou.

Gy zoudt.

Hy zoude.

't Meervoudig.

Wy zullen.

Gy zult.

Sy zullen.

Wy zouden.

Gy zoudt.

Sy zouden.

ONBEPAELE WYS.

Zullen.

E

Deel

Ontwerp van eene
Deelwoordt.
Zullende.

Dit woordt is voorder gebrekke-
lijk.

Samenvoeying van't Hulp-woordt
WORDEN oft WERDEN.

't Eenvoudig.

Ik worde, ofte ik werde.
Gy wordt, oft werdt.
Hy wordt, oft werdt.

't Meervoudig.

Wy worden, oft werdē.
Gy wordt, oft werdt.
Sy worden, oft werden.

Onvolmaekte tijdt.

Ik wierdt.
Gy wierdt.
Hy wierdt.

Wy wierden.
Gy wierdt.
Sy wierden.

Volmaekte tijdt.

Ik ben geworden.
Gy zijt geworden.
Hy is geworden.

Wy zijn geworden.
Gy zijt geworden.
Sy zijn geworden.

Meer als Volmaekte tijdt.

Ik was geworden.
Gy waert geworden.
Hy was geworden.

Wy waren geworden.
Gy waert geworden.
Sy waren geworden.

Toekomende tijdt.

't Eenvoudig.

Ik zal worden, oft werden.
Gy zult worden, oft werden.
Hy zal worden, oft werden.

't Meervoudig.

Wy zullen worden, oft werden.
Gy zult worden, oft werden.
Sy zullen worden, oft werden.

GEBIE-

Nederduytsche Spraek-konst. 67
GEBIEDENDE WYS.

't Eenvoudig.

Wordt, *ofte* werdt gy.
 Dat hy worde, *ofte* werde. *ofte*
 Laet hem worden, *ofte* werden.

't Meervoudig.

Laet ons worden, *ofte* werden!
 Wordt, *ofte* werdt gy.
 Dat sy worden, *ofte* laet hen werden;

WENSCHENDE WYS.

Onvolmaakte tijdt.

Och of ik wierde!		Och of wy wierden!
Och of gy wierdt!		Och of gy wierdt!
Och of hy wierde!		Och of sy wierden!

Meer als Volmaakte tijdt.

't Eenvoudig.

Och of ik ware geworden!
 Och of gy waert geworden?
 Och of hy ware geworden!

't Meervoudig.

Och of wy waren geworden!
 Och of gy waert geworden!
 Och of sy waren geworden!

AENVOEGENDE WYS.

Tegenwoordige tijdt.

Dat ik werde.		Dat wy werden.
Dat gy werdt.		Dat gy werdt.
Dat hy werde.		Dat sy werden.

1. *Onvolmaakte tijdt.*

Dat ik wierde.		Dat wy wierden.
Dat gy wierdt.		Dat gy wierdt.
Dat hy wierde.		Dat sy wierden.

E 2   2. *Onvol-*

Ontwerp van eene

2. Onvolmaekte tijdt.

't Eenvoudig.

Als ik zoude worden, oft werden.

Als gy zoudt worden, oft werden.

Als hy zoude worden, oft werden.

't Meervoudig.

Als wy zouden worden, oft werden.

Als gy zoudt worden.

Als sy zouden worden.

Volmaekte tijdt.

Dat ik zy geworden.		Dat wy zijn geworden.
Dat gy zijt geworden.		Dat gy zijt geworden.
Dat hy zy geworden.		Dat sy zijn geworden.

1. Meer als Volmaekte tijdt.

't Eenvoudig.

Dat ik ware geworden.

Dat gy waert geworden.

Dat hy ware geworden.

't Meervoudig.

Dat wy waren geworden.

Dat gy waert geworden.

Dat sy waren geworden.

2. Meer als Volmaekte tijdt.

't Eenvoudig.

Als ik zoude geworden zijn.

Als gy zoudt geworden zijn.

Als hy zoude geworden zijn.

't Meervoudig.

Als wy zouden geworden zijn.

Als gy zoudt geworden zijn.

Als sy zouden geworden zijn.

Toekomende tijdt.

Als ik zal geworden zijn.

Als gy zult geworden zijn.

Als hy zal geworden zijn.

't Meer-

't Meervoudig.

Als wy zullen geworden zijn,
Als gy zult geworden zijn,
Als sy zullen geworden zijn,

ONBEPAELENDE WYS.

Tegenwoordige en Onvolmaekte tijdt.

Worden, oft werden.

Volmaekte en meer als Volmaekte tijdt.

Geworden zijn.

Deelwoordt.

Zullende worden, oft werden.

Lijdende Deelwoordt.

Geworden.

Nu zal het dienstig zijn, hier eene **SAMENVOEGING** van een regelmatig *Werk-woordt*, zoo in 't *Bedrijvende*, als in 't *Lijdende*, te laten volgen.

Samenvoeging van 't Werk-woordt

BEMINNEN in 't *bedrijvende*.

TOONENDE WYS.

Tegenwoordige tijdt in 't Bedrijvende.

't Eenvoudig.

Ik bemin, oft beminne.
Gy bemint.
Hy bemint.

't Meervoudig.

Wy beminnen.
Gy-lieden bemint.
Sy-lieden beminnen.

E 3

Onvol-

*Ontwerp van eene
Onvolmaekte tijdt.*

Ik beminde.		Wy beminden.
Gy beminde.		Gy-lieden beminde.
Hy beminde.		Sy-lieden beminden.

Volmaekte tijdt.

Ik heb bemindt.		Wy hebben bemindt.
Gy hebt bemindt.		Gy-l: hebt bemindt.
Hy heeft bemindt.		Syl: hebben bemindt.

Meer als Volmaekte tijdt.

Ik had bemindt.		Wy hadden bemindt.
Gy hadt bemindt.		Gy hadt bemindt.
Hy had bemindt.		Sy hadden bemindt.

Toekomende tijdt.

Ik zal beminnen.		Wy zullen beminnen.
Gy zult beminnen.		Gy-l: zult beminnen.
Hy zal beminnen.		Sy-l: zullen beminnen.

GEBIEDENDE WYS.

Bemint gy.		Laet ons beminnen.
Dat hy beminne, <i>off</i>		Laet hen beminnen, <i>off</i>
Laet hem beminnen.		Dat sy bemaenaen.

WENSCHENDE WYS.

Onvolmaekte tijdt.

Och of ik beminde!		Och of wy beminden!
Och of gy bemindet!		Och of gy-l: bemindet!
Och of hy beminde!		Och of zy-l: bemindē!

Meer als Volmaekte tijdt.

* Eenvoudig.

Och of ik hadde bemindt
Och of gy hadt bemindt!
Och of hy hadde bemindt!

* Aêrvoudig.

Och of wy hadden bemindt!
Och of gy-l: hadt bemindt!
Och of sy-l: hadden bemindt! AEN-

Nederduytsche Spraek-konst. 71
AENVOEGENDE WYS.

Tegenwoordige tijdt.

Dat ik bemiane,		Dat wy beminnaen.
Dat gy bemint.		Dat gy-l: bemint.
Dat hy beminne.		Dat sy-l: beminnen.

1. Onvolmaekte tijdt.

Dat ik beminde.		Dat wy beminden.
Dat gy bemindet.		Dat gy-l: bemindet.
Dat hy beminde.		Dat sy-l: beminden.

2. Onvolmaekte tijdt.

't Eenvoudig.

Als ik zoude beminnen.
Als gy zoudt beminnen.
Als hy zoude beminnen.

't Meervoudig.

Als wy zouden beminnen.
Als gy-l: zoudt beminnen.
Als sy-l: zouden beminnen.

Volmaekte tijdt.

't Eenvoudig.

Dat ik hebbe bemindt.
Dat gy hebt bemindt.
Dat hy hebbe bemindt.

't Meervoudig.

Dat wy hebben bemindt.
Dat gy-l: hebt bemindt.
Dat sy-l: hebben bemindt.

1. Meer als Volmaekte tijdt.

't Eenvoudig.

Dat ik hadde bemindt.
Dat gy hadt bemindt.
Dat hy hadde bemindt.

't Meervoudig.

Dat wy hadden bemindt.
Dat gyl: hadt bemindt.
Dat syl: hadden bemindt.

2. Meer

*Ontwerp van eene**2. Meer als Volmaekte tijdt.**'t Eenvoudig.*

Als ik zoude bemindt hebben.

Als gy zoudt bemindt hebben.

Als hy zoude bemindt hebben.

't Meervoudig.

Als wy zouden bemindt hebben.

Als gyl: zoudt bemindt hebben.

Als fyl: zouden bemindt hebben.

*Toekomende tijdt.**'t Eenvoudig.*

Als ik zal bemindt hebben.

Als gy zult bemindt hebben.

Als hy zal bemindt hebben.

't Meervoudig.

Als wy zullen bemindt hebben.

Als gy zult bemindt hebben.

Als fy zullen bemindt hebben.

ONBEPAELENDE WYS.*Tegenwoordige en Onvolmaekte tijdt.*

Beminnen.

Volmaekte en meer als Volmaekte tijdt.

Bemindt hebben.

DEEL-WOORDT.*Tegenwoordige en Onvolmaekte tijdt.*

Beminnende.

Volmaekte en meer als Volmaekte tijdt.

Bemindt hebbende.

Toekomende tijdt.

Zullende beminnen.

't Lijdende Deelwoordt.

Bemindt.

Sa-

Samenvoeging van't Werk-woordt
BEMINNEN in 't
Lijdende.

TOONENDE WYS.

Tegenwoordige tijdt.

't Eenvoudig.

Ik word, ofte werd bemindt.

Gy wordt bemindt.

Hy wordt bemindt.

't Meervoudig.

Wy worden, ofte werden bemindt.

Gy wordt bemindt.

Sy worden bemindt.

Onvolmaakte tijdt.

Ik wierd bemindt.

Gy wierdt bemindt.

Hy wierdt bemindt.

Wy wierden bemindt.

Gy wierdt bemindt.

Sy wierden bemindt.

1. Volmaakte tijdt.

Ik ben bemindt.

Gy zijt bemindt.

Hy is bemindt.

Wy zijn bemindt.

Gy zijt bemindt.

Sy zijn bemindt.

2. Volmaakte tijdt.

't Eenvoudig.

Ik ben bemindt geweest.

Gy zijt bemindt geweest.

Hy is bemindt geweest.

't Meervoudig.

Wy zijn bemindt geweest.

Gy zijt bemindt geweest.

Sy zijn bemindt geweest.

E 5

1. Meer

1. Meer als Volmaekte tijdt.

Ik was bemindt.		Wy waren bemindt.
Gy waert bemindt.		Gy waert bemindt.
Hy was bemindt.		Sy waren bemindt.

*2. Meer als Volmaekte tijdt.**'t Eenvoudig.*

Ik was bemindt geweest.
Gy waert bemindt geweest.
Hy was bemindt geweest.

't Meervoudig.

Wy waren bemindt geweest.
Gy waert bemindt geweest.
Sy waren bemindt geweest.

*Toekomende tijdt.**'t Eenvoudig.*

Ik zal bemindt worden, *oft* werden.
Gy zult bemindt worden.
Hy zal bemindt worden.

't Meervoudig.

Wy zullen bemindt worden, *oft* werden.
Gy zult bemindt worden.
Sy zullen bemindt worden.

GEBIEDENDE WYS.*'t Eenvoudig.*

Wordt, *oft* werdt gy bemindt.
Dat hy bemindt worde, *oft* werde. *oft*
Laet hem bemindt worden, *oft* werden.

't Meervoudig.

Laet ons bemindt worden, *oft* werden.
Wordt, *oft* werdt gyl: bemindt.
Dat sy bemindt worden, *oft* werden. *ofte*
Laet hen bemindt worden, *oft* werden.

WEN-

Nederduytsche Spraek-konst. 77
WENSCHENDE WYS.

Onvolmaekte tijdt.

't Eenvoudig.

Och of ik wierde bemindt!
Och of gy wierdt bemindt!
Och of hy wierde bemindt!

't Meervoudig.

Och of wy wierden bemindt!
Och of gyl: wierdt bemindt!
Och of syl: wierden bemindt!

Meer als Volmaekte tijdt.

't Eenvoudig.

Och of ik ware bemindt geweest!
Och of gy waert bemindt geweest!
Och of hy ware bemindt geweest!

't Meervoudig.

Och of wy waren bemindt geweest!
Och of gyl: waert bemindt geweest!
Och of syl: waren bemindt geweest!

AENVOEGENDE WYS.

Tegenwoordige tijdt.

't Eenvoudig.

Dat ik werde bemindt.
Dat gy werdt bemindt.
Dat hy werde bemindt.

't Meervoudig.

Dat wy werden bemindt.
Dat gyl: werdt bemindt.
Dat syl: werden bemindt.

I. Onvolmaekte tijdt.

't Eenvoudig.

Dat ik wierde bemindt.
Dat gy wierdt bemindt.
Dat hy wierdt bemindt.

't Meer-

*Ontwerp van eens**'t Meervoudig.*

Dat wy wierden bemindt.

Dat gyl: wierdt bemindt.

Dat fyl: wierden bemindt.

*2. Onvolmaekte tijdt.**'t Eenvoudig.*Als ik zoude bemindt worden, *ofte* werden.

Als gy zoudt bemindt worden.

Als hy zoude bemindt worden.

*'t Meervoudig.*Als wy zouden bemindt worden, *ofte* werden.

Als gy zoudt bemindt werden.

Als fy zouden bemindt worden.

*Volmaekte tijdt.**'t Eenvoudig.*Dat ik zy bemindt geweest, *ofst* geworden.

Dat gy zijt bemindt geweest.

Dat hy zy bemindt geweest.

*'t Meervoudig.*Dat wy zijn bemindt geweest, *ofst* geworden.

Dat gyl: zijt bemindt geweest.

Dat fyl: zijn bemindt geweest.

*1. Meer als Volmaekte tijdt.**'t Eenvoudig.*Dat ik ware, *ofst* hadde bemindt geweest.

Dat gy waert bemindt geweest.

Dat hy ware bemindt geweest.

*'t Meervoudig.*Dat wy waren, *ofst* hadden bemindt geweest.

Dat gyl: waert bemindt geweest.

Dat fyl: waren bemindt geweest.

*2. Meer als Volmaekte tijdt.**'t Eenvoudig.*Als ik zoude bemindt geweest zijn, *ofst* hebben.

Als gy zoudt bemindt geweest zijn.

Als hy zoude bemindt geweest zijn. *'t Meer-*

't Meervoudig.

Als wy zouden bemindt geweest zijn, *oft* hebben

Als gy zoudt bemindt geweest zijn.

Als sy fouden bemindt geweest zijn.

Toekomende tijdt.

't Eenvoudig.

Als ik zal bemindt zijn, *oft* hebben geweest.

Als gy zult bemindt zijn geweest.

Als hy zal bemindt zijn geweest.

't Meervoudig.

Als wy zullen bemindt zijn geweest.

Als gyl: zult bemindt zijn geweest.

Als syl: zullen bemindt zijn geweest.

ONBEPAELE WYS.

Tegenwoordige en Onvolmaekte tijdt.

Bemindt worden, *oft* werden.

Volmaekte en meer als Volmaekte tijdt:

Bemindt geweest, *oft* geworden
zijn, *oft* bemindt geweest
hebben.

DEELWOORDT.

Tegenwoordige en Onvolmaekte tijdt.

Bemindt zijnde, *oft* werdende.

Volmaekte en meer als Volmaekte tijdt.

Bemindt geweest, *oft* geworden
zijnde, *ofte* bemindt geweest
hebbende.

Toekomende tijdt.

Zullende bemindt worden.

't Lijdende Deelwoordt.

Bemindt geworden. Al-

Aldus worden samengevoegt de *Werk-woorden*, die Regelmatig zijn; dat is, die den gemeynen Regel volgen: als *hooren, vreezen, jagen*, enz. Doch uyt dien Regel worden-der geen weynige uytgenomen: dewelke wy daerom volgens den A. B. tot onder-richtinge der onervarene hier zullen aenwijzen.

De grootste swarigheyt van de *Onregelmatige Woorden*, is gelegen in den *Onvolmaekten* oft den *Volmaekten tijdt*: want in de andere tijden komen ze met de *Regelmatische* overeen. Wy zullen dan alleen de *Onbepaelde Wijze*, die de stam van 't *Werk-woordt* is, en die men in 't **WOORDEN-BOEK** ofte *Diſtionaris* vinden kan, met den *Onvolmaekten* en *Volmaekten tijdt*, in de **TOONENDE WYS**, te voorschijn brengen.

Wy gaen met de B. begintien: om dat wy in de A. geen onregelmatig *Werk-woordt* ontmoet hebben. Men zegt dan:

B.

Baden	ik baedde	ik heb gebaden.
Bakken	ik biek	ik heb gebakken.
Bederven	ik bedierf	ik heb bedorven.
Bedriegen	ik bedroog	ik heb bedrogen.

Begin-

Beginnen	ik begon	ik heb begonnen.
Bersten	ik borst	ik heb geborsten.
Bevêlen	ik beval	ik heb bevolen.
Beswijken	ik besweek	ik heb besweken.
Bidden	ik bad	ik heb gebeden.
Bieden	ik bood	ik heb geboden.
Binden	ik bond	ik heb gebonden.
Blaezen	ik blies	ik heb geblaezen.
Blijven	ik bleef	ik heb gebleven.
Blijken	het bleek	het is gebleken.
Braden	ik briedt	ik heb gebraden.
Breken	ik brak	ik heb gebroken.
Brengen	ik bragt	ik heb gebragt.
Brouwen	ik brouwde	ik heb gebrouwen.
Buygen	ik boog	ik heb gebogen.
Byten	ik beet	ik heb gebeten.

D.

Delven	ik dolf	ik heb gedolven.
Denken	ik dacht	ik heb gedacht.
Derven (<i>Carere</i>) en durven (<i>audere</i>)	zijn re- gelmatig.	

Dingen	ik dong	ik heb gedongen.
Doen	ik dede	ik heb gedaen.
Dragen	ik droeg	ik heb gedragen.
Dringen	ik drong	ik heb gedrongen.
Drinken	ik dronk	ik heb gedronken.
Druypen	ik droop	ik heb gedropen.
Dryven	ik dreef	ik heb gedreven.
Dwingen	ik dwong	ik heb gedwongen.
Duyken	ik dook	ik heb gedoken.

E.

Eten	ik at	ik heb ge-eten.
------	-------	-----------------

G.

Gaen	ik ging	ik heb gegaen.
Geven	ik gaf	ik heb gegeven.
Gelden	ik goldt	ik heb gegolden.

Gelij-

Gelijken	ik geleek	ik heb geleden.
Genesen	ik genas	ik heb genesen.
Genieten	ik genoot	ik heb genoten.
Gieten	ik goot	ik heb gegoten.
Glimmen	ik glom	ik heb geglommen.
Glijden	ik gleed	ik heb gegleden.
Graeven	ik groef	ik heb gegraven.
Grijpen	ik greep	ik heb gegrepen.

H.

Hangen	ik hing	ik heb gehangen.
Hebben	ik hadt	ik heb gehad.
Heffen	ik hief	ik heb geheven.
Helpen	ik hielp	ik heb geholpen.
Houden	ik hieldt	ik heb gehouden.
Houwen	ik hieuw	ik heb gehouwen.

K.

Kerven	ik kierf	ik heb gekorven.
Kieser	ik koos	ik heb gekozen.
Klieven	ik kloof	ik heb gekloven.
Klimmen	ik klom	ik heb geklommen.
Klinken	ik klonk	ik heb geklonken.
Konnen	ik kon	ik heb gekonnen.
Komen	ik quam	ik heb gekomen.
Krimpen	ik kromp	ik heb gekrompen.
Kruypen	ik kroop	ik heb gekropen.
Krygen	ik kreeg	ik heb gekregen.
Krijten	ik kreet	ik heb gekreten.
Kijven	ik keef	ik heb gekeven.
Kijken	ik keek	ik heb gekeken.

L.

Lachen	ik lachte	ik heb gelachen.
Laten	ik liet	ik heb gelaten.
Laden	ik laede	ik heb geladen.
Lezen	ik las	ik heb gelezen.
Leggen	ik leyde	ik heb geleydt.
Liegen	ik loog	ik heb gelogen.

Liggen

Liggen	ik lag	ik heb gelegen.
Loopen	ik liep	ik heb geloopt.
Luyken	ik look	ik heb geloken.
Lijden	ik leed	ik heb geleden.
Lijken	ik leek	ik heb geleken.

M.

Meten	ik mat	ik heb gemeten.
Melken	ik molk	ik heb gemolken.
Moeten	ik moest	ik heb moeten.
Mogen	ik mogt	ik heb mogen.

N.

Nemen	ik nam	ik heb genomen.
Nijgen	ik neeg	ik heb genegen.
Nijpen	ik neep	ik heb genepen.

P.

Prijzen	ik prees	ik heb geprezen.
Pijpen	ik peep	ik heb gepepen.

Q.

Quyten	ik queet	ik heb gequieten.
--------	----------	-------------------

R.

Raden	ik riedt	ik heb geraden.
Rieken	ik rook	ik heb geroken.
Roepen	ik riep	ik heb geroepen.
Rijden	ik reed	ik heb gereden.
Rijven	ik reef	ik heb gereven.
Rijgen	ik reeg	ik heb geregen.
Rijsen	ik rees	ik heb gerezen.

S.

Schoeren	ik schoor	ik heb geschoren.
Schelden	ik schold	ik heb gescholden.
Schenden	ik schond	ik heb geschonden.
Schenken	ik schonk	ik heb geschonken.
Scheppen	ik schiep	ik heb geschapen.
Scheppen	(<i>hawire</i>) is regel-	matig,
Schieten	ik schoot	ik heb geschoten.

F

Schrij-

Schrijden	ik schreed	ik heb geschreden.
Schrijven	ik schreef	ik heb geschreven.
Schuyven	ik schoof	ik heb geschoven.
Schijnen	ik scheen	ik heb gefchenen.
Slaen	ik sloeg	ik heb geslagen.
Slapen	ik sliep	ik heb geslapen.
Sluypen	ik sloop	ik heb gesloopen.
Sluyten	ik sloot	ik heb gesloten.
Slijpen	ik sleep	ik heb geslepen.
Slijten	ik sleet	ik heb gesleten.
Smilten	ik smolt	ik heb gesmolten.
Smijten	ik smeet	ik heb gesmeten.
Snuyten	ik snoot	ik heb gesnoten.
Snijden	ik sneedt	ik heb gesneden.
Spannen	ik spande	ik heb gespannen.
Spinnen	ik spon	ik heb gesponnen.
Splijten	ik spleet	ik heb gespleten.
Spouwen	ik spoog	ik heb gespogen.
Spreken	ik sprak	ik heb gesproken.
Springen	ik sprong	ik heb gesprongen.
Spruyten	ik sproot	ik ben gesproten.
Staen	ik stondt	ik heb gestaen.
Steken	ik stak	ik heb gestoken.
Stelen	ik stal	ik heb gestolen.
Stinken	ik stonk	ik heb gestonken.
Sterven	ik stierf	ik ben gestorven.
Stooten	ik stiet	ik heb gestooten.
Strijden	ik stræd	ik heb gestreden.
Strijken	ik streek	ik heb gestreken.
Stuyven	ik stoof	ik heb gestoven.
Sweeren	ik swoer	ik heb gesworen.
Swellen	ik swol	ik heb geswollen.
Swelgen	ik swolg	ik heb geswolgen.
Swemmen	ik swom	ik heb geswommen.
Swerven	ik swierf	ik heb gesworven.
Swijgen	ik sweeg	ik heb geswegen.
Stijven	ik steef	ik heb gesteven.

Stijgen

Stijgen ik steeg ik heb gestegen.

T.

Treden ik tradt ik heb getreden.

Treffen ik trof ik heb getroffen.

Trekken ik trok ik heb getrokken.

Tijgen ik toog ik heb getogen.

V.

Vaeren ik voer ik heb gevaren.

Vallen ik viel ik heb gevallen.

Vangen ik ving ik heb gevangen.

Vechten ik vocht ik heb gevochten.

Vergeten ik vergat ik heb vergeten.

Verliesen ik verloor ik heb verloren.

Verflinden ik verslond ik heb verslonden.

Verwerven ik verwierf ik heb verworven.

Vinden ik vondt ik heb gevonden.

Vlechten ik vlocht ik heb gevlochten.

Vlieden ik vlood ik heb gevloeden.

Vliegen ik vloog ik heb gevlogen.

Vlieten ik vloot ik heb gevloten.

Vreten ik vrat ik heb gevreten.

Vrijven ik vreef ik heb gevreven.

W.

Werven ik wierf ik heb geworven.

Weven ik weefde ik heb geweven.

Waffen ik wies ik heb gewassen.

Wasschen ik wiesch ik heb gewasschen.

Wegen ik woeg ik heb gewogen.

Weten ik wist ik heb geweten.

Werpen ik wierp ik heb geworpen.

Winnen ik won ik heb gewonnen.

Winden ik wond ik heb gewonden.

Worden ik wierdt ik ben geworden.

Wijken ik week ik heb geweken.

Wijzen ik wees ik heb geweest.

Wijten ik weet ik heb geweten.

F 2

Z. Zeg.

Zeggen	ik zeyde	ik heb gezeydt.
Zenden	ik zondt	ik heb gezonden.
Zien	ik zag	ik heb gezien.
Zieden	ik zoed	ik heb gezoden.
Zingen	ik zong	ik heb gezongen.
Zinken	ik zonk	ik heb gezonken.
Zitten	ik zat	ik heb gezeten.
Zoeken	ik zocht	ik heb gezocht.
Zuygen	ik zoog	ik heb gezogen.
Zuypen	ik zoop	ik heb gezopen.
Zijgen	ik zceg	ik heb gezegen.

Dient gemerkt, dat men in den *Volmaecten tijdt*, van eenige der gemelde woorden ook *ben* voor *heb* zegt: als, *Ik ben geborsten*; *ik ben besweken*; *ik ben gebleven*; *ik ben gekomen*; *ik ben gekropen*; *ik ben gelegen*; *ik ben gestegen*; *ik ben gevallen*; *ik ben gevloeden*; *ik ben gewasschen* (*crevi*;) *ik ben gewasschen* (*lavi*;) *ik ben geweken*, en *ik ben gezegen*.

Moeten en *mogen* hebben in den *Volmaecten tijdt*, even als in de ONBEPAELENDE WYZE, *moeten* en *mogen*; niet *gemoeten* en *gemogen*. Want men zegt niet: *Ik heb dat gemoeten doen*; *gy hebt daer gemogen gaen*? Maar men zegt: *Ik heb dat moeten doen*; *gy hebt daer mogen gaen*; en; *gy hadt dat mogen laten*.

Kfezen in den *Volmaecten tijdt*, heeft ook *gekoren*; en by zommige *koor* in den *Onvolmaecten tijdt*. Men zegt ook *vriexen*, 't vroor en 't vroos, 't is gevroren en 't is gevrosen. *Verliefen* heeft ook, in den *Onvolmaecten tijdt*, *verloos*.

Spinnen en *winnen* hebben *spon* en *span*, *won* en *wan*.

'T ACHT-

'T ACHTSTE HOOFT-STUK.

*Aenmerkingen op de WERK-
WOORDEN.*

MEn palgt voor-dezen in den eersten persoon van den *Tegenwoordigen tijd* in de *Toenende Wijze* al-tijd te zeggen: *Ik beminne, ik hoore, ik leze, ik schryve*; doch nu, om der kortheyt wille, begint het zeer sterks de gewoonte te werden, dat men zegge: *Ik bemijn, ik hoor, ik lees, ik schrijf*; zoo dat de oude *Gebiedende Wijs* nu den eersten persoon der *Toenende Wijze* geworden is, oft haest zal worden.

Men plagt ook eertijds in den tweeden persoon van den zelfden tijd te zeggen: *du beminst*, in plaets van *gy bemint*; en zoo vervolgens in de andere tijden den tweeden persoon *du* te noemen. Doch het lang gebruik heeft dien *du* t'eenemael afgekeurt: en *gy*, dat is, den tweeden persoon van 't *Meervoudig*, zijne plaets doen nemen. Dit is ook de reden, waerom men in 't *Meervoudig* nu dikwils *gy-lieden* moet zeggen: op dat de lezer ofte toehoorder het onderscheyt

86   *Ontwerp van eene*
tuffchen 't *Eenvoudig* en 't *Meervou-*
dig zou mogen kennen.

Hier uyt is voorder gesproten, dat by ons de oude *Gebiedende Wijze*: *Be-*
min, *hoor*, *lees*, *schrijf*, enz. by-na
ganschelijk is afgeschaft. Want, de-
wijl men de menschen nu niet meer
met *du* aanspreekt (gelijk ook on-
ze nabuurige Franschen niet *tu* maer
vous zeggen) zoo zegt men, zelfs een
eenig enkel mensch toespreekende: *Be-*
mint gy, *hoort gy*, *leest gy*, *schrijft gy*,
enz. gebruykende aldus het *Meervou-*
dig van de *Gebiedende Wijs* voor het
Eenvoudig: en wanneer'er dubbelzin-
nigheyt door ontstaen zoude, zegt
men in 't *Meervoudig*, *gy-lieden*. Daer
zijn niettemin noch eenige weynige
woorden van de oude spreek-wijs
by ons overgebleven: als *kom-hier*,
kom-aen, *keer-om*, *klim-op*, enz.

Men vindt noch een slach van *On-*
regelmatige Werk-woorden, die men
in 't Latijn *Onpersoonelijke* (*Impersona-*
lia) noemt: om dat ze van *personen*
berooft zijn: als, *het regent*, *het don-*
dert, *het blixemt* enz. welker Samen-
voeging aen die van de *Regelmatige* zeer
na-by komt. Want zy heeft in den
Tegen-

Tegenwoordigen tijd : het *regent* ; in den *Onvolmaekten* : het *regende* : in den *Volmaekten* : het heeft *geregent* enz.

Ook zijn'er eenige *Samen-gestelde Werk-woorden* die men in zekere tijden van een moet scheidē, en d'eenē lettergreep voor de andere stellen. By voorbeelt, *Aenkomen*, *uytgaen*, *buyten-sluytē*, *binnen-trekken*, *af-treden*, *by-blijven* enz. werden in den *Tegenwoordigen tijd* van de *Toonende Wijs* aldus uytgesproken: *Ik kome aen* ; *ik gae uyt* ; *ik sluyte buyten* enz. in den *Volmaekten tijd* : *Ik quam aen* ; *ik ging uyt* ; *ik sloot binnen* enz. doch in den *Volmaekten* en *meer als Volmaekten tijd* hebben ze: *Ik ben*, ofte *was aengekomen* ; *ik ben*, ofte *was uytgegaen* ; *ik heb*, ofte *badt buyten-gesloten* : en in den *Toekommenden tijd* : *Ik zal aenkomen* ; *ik zal uytgaen* ; *ik zal buyten-sluytē*, enz. welk alles het gebruyk in deze en meer andere gevallen de onervarene leeren moet. Want, by exempel, *verstaen*, *herroepen*, *ontfangen* enz. alhoewel het ook *Samen-gestelde Werk-woorden* zijn ; blijven on-afscheydelijk in hunne tijden en wijzen vast staen : zoo dat men zegge: *ik verstaē*, *ik verstondt*, *ik heb*

88   *Ontwerp van eene*
verstaen enz. ik herroepe, ik herriep, ik
heb herroepen enz. ik ontfang, ik ont-
fing, ik heb ontfangen enz.

De *Werk-woorden* werden in onze Tael ook veeltijds voor zelfstandige woorden gebruykt, dewijl men zegt: *Het leven is kort. 't Lezen maekt iemandt geleerd. 't Bidden maekt iemandt deugdelijk. Biëchten zonder beteren is niet veel weerdt enz.*

Om de *Werk-woorden*, *Achten*, *antwoorden*, *leyden*, *zuchten*, *vluchten* enz. van hun lamachtig *Imperfectum*, *Achtede*, *antwoordede*, *leydede*, *zuchtete*, *vluchtete*, te ontslaen, heeft men geradig gevonden, *achte*, *antwoordde*, *leydde*, *zuchtte*, *vluchtte* enz. te schrijven; maer wat raedt is'er voor *befetten*, *beletten*, *omvatten* enz.? Want indien men *befette*, *belette*, *omvatte*, schrijft; zoo en wijkken die *Imperfecta* van 't *Præsens* niet genoeg af. My valt in dat men *bezetde*, *beletde*, *omvatde* zou mogen schrijven. Doch wat nu gedaen met *redden*? Ik zou het met *redde* inschikken.

'T NE-

'T NEGENDE HOOFT-STUK.

*Van de BY-WOORDEN,
VOORZETSELEN enz.*

DE *Bywoorden* (*Adverbia*) *Voorzetselen* (*Præpositiones*) *Samenvoegzelen* (*Conjunctiones*) *Tusschen-werpselen* (*Interjectiones*) enz. zijn in onze Tale, gelijk in andere Talen, te vinden in groote menigte. Maer een iegelijk kan die uyt de *Woord-boeken* (*Dictionaria*) met hunne beteekeningen gemakkelijk leeren: zoo dat ik niet noodig achte, daer van wijdtloopelijk te verhandelen.

Eene Aenmerkinge nochtans dient 'er, gedaen op de *Conjunctio ET*: die men voordezen in 't Nederduytsch met het wordeken ENDE plagt uyt te drukken; doch het gebruyk heeft nu by-na algemeynelijk dien ENDE verworpen; en 't wordeken EN in zijne plaets aengenomen. Ik heb hier niet veel tegen: want, dewijl dit *Samen-voegsel* in alle Reden-voeringen onophoudelijk te voorschijn komt; daer voor geduurig *ende ende ende* te stellen, kan warelijk van eene ver-

drietige wan-luydentheyt niet verschoont werden. Maer EN, dewijl het een kort woordeken is, werdt weynig gehoort; en is by-na verdwenen eer het gesproken is. Doch wat nu gemaakt met het zelfde woordeken EN voor zoo veel het een tusschen-werpsel (*interjectio*) is, 't welk de Franschen met NE uytdrukken? Want dit t'eenemael uyt onze Tael te willen verbannen, zal eene hardigheyt in de zelfde verwekken, dewelke de wan-luydentheyt van alle die ENDEN in onaengenamentheyt overtreffen zal. Ik laet den Leser eens overdenken, wat een kreupele overzettinge het zou zijn van 't eerste vers in Davids Harpzangen, als men (deze ENNEN verwerpende) de zelfde op de volgende wijze verrigten zoude: *Zalig is de man die niet (en) gaet in den raedt der godloozen; en op den weg der zondaers niet (en) staet; en op den zetel der pesten, ofte der spotters niet (en) zit.* Men zou diergelijke exempelen, uyt de Schriftuur alleen, met honderden konnen aenbrengen.

Het is waer, dat die ENNEN by ons, en by de Brabanders wat te vele

Nederduytsche Spraek-konst. 91
le gebruykt worden; en dat men over-
zulks eene bequame middelmatigheyt
over dit stuk zal moeten uytvinden,
om, met een ongemak te willen ver-
mijden, in geen grooter en ellendi-
ger te vervallen.

Terwijl ik dan de Liefhebberen
onzer Tale hier over hunne voordere
bedenkinge late nemen; zal ik met
het ONTWERP van deze Neder-
duytsche SPRAEK-KONST een
eynde maken: op dat het zijnen naem
van *Ontwerp* gevoegelijk mag behou-
den.

NAER-REDEN.

Bevattende eenige algemeyne
AENMERKINGEN
op onze Tael.

NAer dat ik eenige besondere
Aenmerkingen volgens de voor-
vallende gelegentheden ofte ontmoet-
tingen, op onze Tael gemaakt heb-
be; zal 't niet ondienstig zijn, ins-
gelijks eenige algemeyne voor den dag
te brengen, die men in 't voorgaende
ONTWERP niet bequamenlijk heeft
konnen inlassen.

F 6

Voor:

Voor-eerst dan schijnt men te moeten vast-stellen, dat, dewijl de Tael afhangt van het gebruyk der gene onder wie die Tael in swang is, men overzulks de woorden, dewelke van verscheyde geslachten zijn (by voorbeeldt) onder de Hollanders, en onder de Brabanders; mag houden rekenen en als twijfelachtig, ofte alstwee geslachten hebbende: nademael een groot deel der gene, by de welke de Nederduytsche Tael in't gebruyk is, die verscheydelyk uytspreken.

Men kan dezen Regel ook aen velle *Imperfecta Verborum*, als *sturf*, *wurf*, *swurf* enz. die by zommige Taelkondige Meesters aldus gespelt worden, en aen meer andere dingen toevoegen.

Ik heb bemerkt, dat een Taelkondig Man in verlegentheynt is, om de woorden *Man Godts*, *Lam Godts*, *Liefde Godts* enz. wel uyt te drukken: dewijl na het gebruyk van onze Tael de *Genitivus* voor den *Nominativus* staen moet: gelijk men *Salomons wijsheyt*, *Samsons sterkte*, en *Dauids zachtmoedigheyt* zegt. Doch wat swarigheyt is'er, indien men die verle-

verlegentheyt wech-nēme met *Goddelijken Man*, *Goddelyk Lam*, *Godde-lyke liefde* enz. te zeggen? Want de voorzeyde woorden zijn maer Hebreuwsche Spreek-wijzen; en *Man Godts* (*Vir Dei*) wordt by hen gezeyt, gelijk *homo beatitudinis*, oft *beatitudo hominis*, voor *homo beatus*.

Hier * boven heb ik gezeydt, dat ik het zoude goēdt-keuren, indien men, om de dubbelzinnigheyt te vermijden, *na* (*ad*) en *naer* (*post*) wilde spellen; doch nu bevind ik, dat zommige liever hadden dat men *na* voor *post*, en *naer* voor *ad* nam. Dit kan my ter wereldt niet schillen; alhoewel ik noch niet en zie, dat dit laetste beter als 't eerste zy.

Het gebruyk by ons is, dat men de *Adjectiva*, alleen staende, *declineert*, ofte buygt, als of'er de *Substantiva* by-stonden; en daerom zeggen wy in't Meervoudig: de geleerde, de rechtveerdige, de geloovige; niet de geleerden, de rechtveerdigen, de geloovigen: gelijk nu by vele Hollanders gepleegt wordt, en noch meer en meer dagelijks toeneemt. Daer zijn-

* Pag. 30.

94   *Ontwerp van eene*
zijn-der nochtans die uyt dit getal
willen uytneemen de woorden *zommi-*
ge, eenige, andere enz.; maer ik heb-
'er ook al gevonden, die *zommigen,*
eenigen, en anderen schrijven.

Ook is het by ons gebruykelijk,
dat men niet alleen zegge: *Hy gaet*
daer liggen slapen; maer ook: *Hy gaet*
daer zitten, liggen, slapen; en zelfs:
Sy waren daer gaen zitten, liggen, sla-
pen.

Wy zeggen ook, om het menig-
vuldig geluydt van *wy, gy, sy*, te
ontgaen, *zomwijlen we, ge, se*: voor-
namelijk als'er *wy* enz. eens is voor-
gegaen. *Wy liepen voor uyt, op dat*
WE de eerste in de stadt zouden zijn.
Gy moet sterk aengaen, op dat GE de
laetste niet en mogt wezen. Sy bleven
wat rusten, om dat SE vermoeyt wa-
ren.

Voorders zijn by ons (gelijk in
alle andere Talen) vele verbasterde
woorden door het algemeyn gebruyk
als ingelijft: zoo dat men die nu zeer
moeyelijk uyt onze spraek zoude kon-
nen verbannen. Als *Glorie, Tribula-*
tie, Discipel, Kroon, Throon, Schep-
ter, Exempel, Maniere, Philosoph, Poëet,
Pro-

Nederduytsche Spraek-konst. 95
Propheet, Capittel, Scandael, Souvereyn, Majesteit, Ordre enz. Want schoon men in dezer plaets, *Heerlijckheit, Quellinge, Leerling, Krans, Ryks-zetel, Ryks-staf, Voorbeelt, Wijze, Wijs-begeerig, Dichter, Voorzegger, Hoofst-stuk, Verergering, Opperhoofst, Hoogmagtigheit, Schikking* enz. kan zeggen; nochtans zijn de eerste woorden (wat de kracht en de oprechte uytdrukkinge onzer gedachten aengaet) ten minsten van zoo goede munt-stof als de tweede; en overzulks zou mijn gevoelen zijn, dat men hen het burgers-recht in onze *Spraek en Tael* (gelijk diergelijke toegevinge in alle andere Talen gebruykelijk is) beleefdelyk en mildelyk toestondt.

Eenige zijn verwondert geweest, dat ik in den Titel *Schól-meefters* met een *o* (dat is met een lange *O*) geschreven hebbe: meynende dat *School-meefters* zou beter wezen. Doch sy zouden die verwondering staken, indien se wisten (gelijk boven gezeydt is) dat *OO* by ons als de Grieksche *Diphthongus OI* wordt uytgesproken; en overzulks by ons geen bequamer mid-

middel ſchijnt te zijn als deze klank-
geteekende *ó*, om de rechte uytſpraek
aen de woorden *Schól-meeſter*, *bódt-
ſchap*, *belóft*, en hondert diergelijke
te kunnen geven. Want 't is onge-
lijkelyk lichter een groot volk deze
klank-geteekende *ó* te doen aenne-
men, als hen van de uytſpraek der
twee *OO*, die by hen als *OI* luydt,
te doen veranderen.

Nu dient'er ook wel gezeyt van
der woorden *Schikkinge*, die men
in onſe redenvoeringen houden moet.
De beſte *Schikkinge* in onſe *Tael*
ſchijnt te wezen, dat men ſpreke ge-
lijk men denkt. Want dewijl de uyt-
ſpraek de afbeeldinge van onſe ge-
dachten is, op dat die afbeeldinge
ſuyver en net zy, zoo is'er niet be-
quamer als dat de woorden geſchikt
worden, gelijk de gedachten geſchikt
zijn in ons verſtand. Men zal dan
volgens deze *Schikking* natuurlijk
zeggen: *Godt heeft de wereldt van niet
geſchapen ter zijner Glorie*. Deze *Schik-
king* is voor ons zoo veel te noodi-
ger, dat wy ten meerderen deele in
onſe *Declinatien* van het onderscheyt
der *Casus* berooft zijn. Andere *Tael-
len*

len (als by exempel de Latijnsche en Grieksche) zijn aen die Schikkinge zoo niet gebonden. Men kan in 't Latijn zeggen : *Deus mundum condidit* : Godt heeft de wereldt geschapen ; en, *Mundum Deus condidit* : De wereldt heeft Godt geschapen ; zonder dat 'er in 't Latijn eenige dubbelzinnigheyt zy, welk van die twee dingen 't een 't ander geschapen heeft : daer nochtans die dubbelzinnigheyt in de laetste Schikkinge van onse Nederduytsche woorden openbaerelyk zig laet hooren.

Doch alhoewel deze onse Schikking (dewelke met die der Franschen, onse nabuuren, toestemt) de eenvoudigste, de natuurelijkste, de ordentelijkste, en overzulks ook de klaerste is ; daerom is zy van gelijken niet altijd de levenste oft de krachtigste. Daer is dikwils al eenige laffigheyt en lammigheyt te gevoelen, wanneer men sijne gedachten gansch eenvoudig en ordentelijk uytspreekt. En hier in heeft de Latijnsche Tael over de onse, en over de Fransche, den boven-zang, dat se vele gedachten by een vergaderende, die alle te samen

famen op eenen bot den Toehoorder te kennen geeft; en door dat middel zijne aendachtigheyt meer gespannen hebbende, dezelfde in zijn verstandt ook krachtiger indrukt. Aldus heeft ieder Tael hare gebreken, en hare voordeelen: en eene alleen kan alle de volmaektheyt der andere niet samen hebben.

Ter oorfaeke dat ik hier zegge: *Te kennen geeft, en krachtiger indrukt*; daer ik na de nauwe regelen van de **SPRAEK-KONST** te kennen **GEVE**, en **INDRUKKE**, zou moeten zeggen; moet ik tot mijner verſchooninge doen bemerken, dat die *Tempora conjunctiva*, ofte *Aenvoegende tijden*, by ons zeer ſchaerfelijk in 't gebruyk zijn; en dienvolgens, dewijl men ſpreekt om wel verſtaen te worden, ſchijnt'et dat men, tot noch toe, het algemeyn gebruyk in deze zaak wat moet toeſtaen; ja mogelijk, om dit algemeyne gebruyks wille, als voor eenen regel ſtellen, dat men in diergelijke voorvallen de *Conjunctivus*, en den *Indicativus* gebruyken mag: gelijk men in 't Latijn ook wel zegt: *Si hoc ita eſt, indien dit zoo is*; en, *Si hoc*

boc ita sit, indien dit zoo zy.

Dit zy dan ook de eerste en de laatste Regel van onze SPRAEK-KONST, dat men de Regels der zelfde niet altijd angstiglijk achtervolgen moet; en dat men, om het algemeyne gebruyk te gemoet te gaen, ofte om de zoet-luydentheyt te behouden, zomtjids in kleyne dingen, van die uysterste nauwkeurigheid wel mag stappen; en wat aen het gehoor, ofte aen de algemeyne gewoonte van sijn Vaderlandt, in't spellen toegeven. Aldus is'er door het gebruyk onder ons ingebragt dat men vele woorden by verkortingschrijve en uytspreke: als *aenzigt*, voor *aengezigt*; *aenbeden*, voor *aengebeden*; *onderschreven*, voor *ondergeschreven* enz. Men zegt ook onder ons *zon* en *zonne*, *maen* en *maene*, *zôn* en *zone*, *wolk* en *wolke*, *bed* en *bedde*, *mand* en *mande*, *oog* en *ooge*, *neef* en *neve*, *getuygenis* en *getuygenisse* enz. Men zegt insgelijks *rechtveerdiglijk* en *rechtveerdelijk*, *waerlijk* en *warelijk*, *nauwkeuriglijk* en *nauwkeurelijk*, *voorzigtiglijk* en *voorzigtelijk* enz. Men zegt ook in den Noemer *een groot man*,

100 *Ontwerp van eene Nederd. &c.*
man, *eenen grooten man*, *een grooten*
man, en zomwijlen zelfs *een groote man*
enz. Dit alles, volgens dat men min
ofte meer silben tot de wel-luydent-
heyt, ofte de vloeyentheyt, in de sa-
menschikkinge der woorden van doen
heeft.

Voorders, als ik hier van 't alge-
meyn gebruyk onzes Vaderlands spre-
ke, verstaec ik dit gewisselijk van een
gebruyk dat onder fraeye lieden en
fatzoenelijke Borgers te vinden is:
want ik wete wel, dat men de straet-
taele van 't gemeyne Volksken niet
moet naervolgen, om de Neder-duyt-
sche uyt spraek te schuymen, te zuy-
veren, oft te schaven.

E Y N D E.

